

Lasten kertomuksia konfliktitilanteista ja niihin liittyvistä tunteista

Amanda Kedonperä

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2023

Kasvatustieteiden ja psykologian laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Kedonperä, Amanda. 2023. Lasten kertomuksia konfliktitilanteista ja niihin liittyvistä tunteista. Varhaiskasvatustieteen pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. 58 sivua.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tarkastella konfliktitilanteita ja niissä syntyviä tunteita lasten kertomana. Konfliktitilanteissa kaikille osapuolille muodostuu tunteita ja lapset kuvasivatkin sekä lasten että aikuisten tunteita. Tävoitteena on selvittää, millaisissa tilanteissa lapset kertovat konfliktien tapahtuvan. Tutkielma on toteutettu osana Jyväskylän yliopiston VALTAKO - nimistä hanketta. Tutkimushanke keskittyy lasten ja nuorten lähisuhteissa tapahtuviin ristiriitatilanteisiin ja vallankäyttöön. Aineistona toimi 24 vuonna 2020 kerättyä lasten kertomaa tarinaa. Tarinat ovat kerätty Tarinataikuri -menetelmää hyödyntäen. Tutkimusaineiston analyysi toteutettiin sisällönanalyysia hyödyntäen. Aineisto kerättiin yhdestä kuvasta, jossa lapsi käyttää tablettitietokonetta ja aikuinen näyttää kieltävän sen (ks. Liite 1).

Tuloksista nousi kolme selkeämpää konfliktityyppiä ja ratkaistut konfliktitilanteet ja niihin liittyvät tunteet. Ensimmäinen tyyppi sisältää konfliktitilanteet, joissa lapsi haluaa pelata, mutta aikuinen kieltää. Niihin liittyi sekä vihan että surun tunteita. Toisessa tyyppissä lapsi uhmaa jo ennestään sovittuja sääntöjä, eikä tottele aikuista. Tämä tyyppi sisälsi sekä vihan että nolostumisen tunteita. Kolmas konfliktityyppi puolestaan koostui tilanteista, joissa lapsi sai tahtonsa läpi ja aikuinen heltyi. Tilanteissa muodostui ilon ja hämmästyksen tunteita. Konfliktitilanteiden ratkaisuhetkiin liittyi enimmäkseen ilon tunteita, mutta myös nolostumista. Tilanteet, kuten yhdessä pelaaminen ja konkreettinen toiminta, saivat sekä lapsille että aikuiselle ilon tunteet. Tutkimuksesta saatiin tietoa siitä, miten lapset hahmottavat tunteet ja konfliktitilanteet ja miten he niistä kertovat.

Asiasanat: konfliktitilanteet, tunteet, lähisuhteet, Tarinataikurituokio

SISÄLTÖ
TIIVISTELMÄ
SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	LÄHISUHTEET JA TUNTEET	8
	2.1 Lähisuhteet.....	8
	2.2 Tunteet lähisuhteissa	9
3	KONFLIKTITILANTEET LÄHISUHTEISSA	13
	3.1 Konfliktitilanteet	13
	3.2 Digitaaliset laitteet ja konfliktitilanteet.....	16
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET/-ONGELMAT .	19
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	20
	5.1 Tutkimuksen konteksti	20
	5.2 Tarinataikurituokio aineistonkeruumenetelmänä	22
	5.3 Aineiston keruu ja tutkimukseen osallistujat	23
	5.4 Aineiston analyysi	24
	5.5 Eettiset ratkaisut.....	26
6	TULOKSET	30
	6.1 Lapsi haluaa pelata, mutta aikuinen kieltää	30
	6.2 Lapsi uhmaa sovittuja sääntöjä.....	34
	6.3 Lapsi saa tahtonsa läpi	37
	6.4 Ratkaistut konfliktitilanteet.....	39
7	POHDINTA	46
	7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	46
	7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet	48

LÄHTEET	50
LIITTEET.....	58

1 JOHDANTO

Tässä pro gradu -tutkimuksessa tarkasteltiin konfliktitilanteita lapsen ja aikuisen välillä sekä niissä syntyviä tunteita lasten kertomina. Konfliktitilanteet ovat tavallisia jokaisessa ihmissuhteessa ja perheissä niitä tapahtuu hyvinkin paljon. Konfliktitilanteet ovat osa lähisuhteita ja ne toimivat hyvinä oppimistilanteina lapselle, jolloin he voivat tuoda omia ajatuksiaan esiin sekä oppia erilaisista tunteista (Turkka & Saarholm, 2021). Konfliktit muodostuvat usein arkisissa tilanteissa, kuten askareissa, mutta voivat myös liittyä päätöksiin ja sovittuihin sääntöihin (Notko & Sevón, 2017).

Tässä tutkimuksessa konfliktitilanteita lähestytään lasten kerronnan kautta ja lasten näkemysten perusteella. Kirjallisuudessa on esitetty erilaisia näkökulmia perusteluiksi sille miksi lapsia pitäisi kuunnella. On löydetty kolme näkökulmaa perusteeksi sille, miksi lasten ääntä on tärkeää tutkia (Turja & Laakso, 2011). Ensinnäkin YK:n luoman artiklan 12 mukaan lapsen pitää tulla nähdyksi ja kuulluksi, joten asiakirja, Lapsen oikeuksien sopimus, velvoittaa aikuisia kuuntelemaan lapsia (YK:n Lapsen oikeuksien sopimus). Toinen näkökulma liittyy pedagogisiin toimintakäytäntöihin sekä lasten kanssa ammatillisesti työskentelevien tapoihin. Lasten kuuleminen ja heidän mielipiteidensä kysyminen herättää varhaiskasvatuksen ammattilaisissa ajatuksia muuttaa toimintaa pedagogisesti paremmaksi. (Turja & Laakso, 2011.) Kolmanneksi näkökulmaksi on nousut lapsen oma kokemus kuulluksi tulemisesta. Kun lapsi kokee, että häntä kuunnellaan ja hänen mielipiteillään on väliä, se kohottaa itseluottamusta ja vahvistaa ajattelua. (Turja & Laakso, 2011.)

Aineisto, jota on tässä tutkimuksessa käytetty, avaa erilaisen maailman tutkimukselle, koska tutkittavana on lapset. Siihen liittyy vahvasti lasten oma kulttuuri sekä heidän äänensä kuuluviin tuleminen (Turja, 2007). Tässä näkökulmassa lapsi on itse mukana osallistujana ja osoittaa näin, että mielipiteet ja kertomukset lasten kokemasta ja eletystä kulttuurista, tulevat lapsen omista ajatuksista (Sommer ym., 2010). Roos (2015) muistuttaa, että jokainen lapsi on yksilöllinen kertoja. Jotkut lapset saattavat innoissaan kertoa monestakin asiasta, mutta

osa saattaa olla hyvinkin varautuneita uudessa tilanteessa ja heiltä onkin haastavampaa saada tarinaa kuuluviin (Roos 2015). Lapsille hyvin ominaista puheen tuoton lisäksi on nonverbaali viestintä. Tällä tarkoitetaan haastatteluhetkellä tapahtuneita eleitä ja ilmeitä (Puroila ym., 2012). Tässä pro gradu-tutkielmassa eleet ja ilmeet näkyvät aineistossa auki kirjoitettuna esimerkiksi, kun lapsi nyökkää tai osoittaa korttia. Litteroidusta aineistosta on siis luettavissa osa nonverbaalisesta viestinnästä.

Tutkimusaineistoni on kerätty osana isompaa VALTAKO- hanketutkimusta. Tutkimushankkeen aikana kerättiin enemmänkin tarinoita, mutta lopulliseksi aineistokseni rajattiin tablettietokoneen käyttämisestä kerrotut tarinat. Tablettietokoneeseen liittyvä kuva oli lasten keskuudessa suosituin ja siitä tulikin eniten tarinoita. Haastattelut ovat kerätty käyttäen apuna Tarinataikurituokio-menetelmää. Tarinataikurituokiot ovat kehitetty nimenomaan lapsen kuulemista varten (VALTAKO, 2020). Tarinahetkellä lapsi sai kertoa vapaasti mitä halusi, mutta mainittakoon, että tutkija oli vahvasti mukana tilanteessa tukemassa ja hie-man jopa johdattelemassa kysymyksillään lasten tarinoita. Tarinataikurituokiot ovatkin yhdistelmä aikuisen ohjaamaa lapsen kerrontaa ja yhdessä leikkimistä kerrotun tarinan pohjalta (VALTAKO, 2020). Tilanteessa käytettiin mukana kuvia konfliktitilanteista sekä kuvia erilaisista tunteista. Lapsi sai osoittaa tunnekuvia, jos ei suoriltaan osannut nimetä tarinassa esiintyviä tunteita.

Tutkimuksessa haluttiin tuoda esiin konfliktitilanteita juuri lapsen kertomana. Kuva, josta kerätty aineisto on kerrottu, liittyy digitaalisen laitteen käyttämiseen (ks. Liite 1). Aikaisempien tutkimusten mukaan esimerkiksi huomattiin, että tietokoneiden ja muihin älylaitteiden ajankäyttöön ja yleisiin sääntöihin liittyvät konfliktit tapahtuivat sekä vanhempien ja lasten sekä sisarusten välillä (Notko & Sevón, 2018). Perheissä digitaalisten laitteiden käytöstä sovitaan usein etukäteen ja keskustelu saattaa sisältää konflikteja, mutta sääntöjen sopiminen on kuitenkin välttämätöntä (Suoninen, 2001). Aarsand (2007) nostaa esille myös, että digitaalisten laitteiden käytöstä saatetaan neuvotella aikuisen ja lapsen välillä. On todettu, että perheen lapset voivat tuntea epäoikeudenmukaisuutta, jos

esimerkiksi vanhempi lapsi saa erilaiset mahdollisuudet käyttää digitaalisia laitteita tai enemmän peliaikaa. Tämä saattaa yksinään jo aiheuttaa konfliktin lapsen ja huoltajan välille. Useimmat konfliktit digitaalisten laitteiden takia kuitenkin muodostuvat, jos lapsi ei halua lopettaa pelaamista tai tablettitietokoneen käyttämistä. Tällaisessa tilanteessa huoltaja saattaa kieltää pelaamisen tai yrittää houkutella lapsen tekemään jotakin muuta, mikä ei miellytä lasta ollenkaan.

Lasten kerrontaa on tärkeää tutkia, sillä siitä on suuri vaikutus tietoon, joka liittyy lasten elämään. Kuka muukaan osaisi lasten elämästä ja heille kuuluvista asioista kertoa paremmin kuin he itse. Roos (2015) tuo tutkimuksessaan esiin sen, etteivät lapset välttämättä erota totta ja epätotta tarinoissaan. Lapsille on ominaista kertoa näitä kahta sekaisin huomaamattaan, että tosi on vaihtunut epätodellisiin aiheisiin ja päinvastoin (Roos 2015). Tutkimuksessani onkin esitetty se, etteivät lapset kerro välttämättä tosiasioita kertomuksissaan. Tutkimus antaa viitteitä siitä, miten lapset hahmottavat tarinan kerronnassa konfliktit ja niissä tapahtuvat tunteet.

2 LÄHISUHTEET JA TUNTEET

2.1 Lähisuhteet

Lähisuhteet vaikuttavat yksilön elämään korostuneesti (Sevón & Notko, 2008). Perheen määritelmän käsittää yhdessä asuvat avio- tai avopuolisot ja heidän lapsensa. Määritelmään kuuluvat myös he, jotka ovat rekisteröineet parisuhteensa (SVT 2017). Mitä lähisuhteiden käsitteeseen tulee, on hieman vaikea rajata, ketkä kaikki perheeseen kuuluvat. Nykyaikana jokainen saa itse määrittää, kuka hänen perheeseensä kuuluu ja perhe saattaa koostua erinäisten lähisuhteiden kokonaisuuksista (Pylkkänen, 2008). Perheeksi lasketaan useassa kulttuurissa ne, joita rakastetaan ja, joista välitetään voimakkaasti (Terävä & Böök, 2018).

Lähisuhteet ovat joskus monimutkaisia, mutta todella tärkeitä ihmisen elämässä. Lähisuhteet voidaan myös määritellä biologisten, sosiaalisten, taloudellisten, moraalisten ja emotionaalisten tasojen mukaan. Lähisuhteisiin liittyy vahvasti velvoitteet, lojaalius sekä vastuut ja säännöt, joista koko perhe on sopinut (Sevón & Notko, 2008). Koti ja perhe ovat käsitteinä hyvin vaihtelevia ja niihin sisältyy yksilön tunneilmapiiri (Notko, 2011). On olemassa kaikenlaisia perheitä, jonka takia perheitä ja heidän toimintatapojaan on hyvä tutkia (Pösö, 2008). Tuoreen tutkimuksen mukaan lasten lähisuhteet voidaan jakaa sekä keskimääräiseen suhteeseen sekä ristiriitaiseen suhteeseen. Keskimääräisellä suhteella tarkoitetaan sitä, että konflikteja sattuu harvemmin, kun taas ristiriitaisella lähisuhteella tarkoitetaan niitä suhteita, joissa konflikteja sattuu useammin (Silinskas & Kikas, 2022).

Lähisuhteet ovat vahvasti yhteisön eli yhteiskunnan muokkaamia, eivätkä pelkästään yksilöiden keskeisiä henkilökohtaisia suhteita (Sevón & Notko, 2008). Kun ajatellaan tasavertaisuutta perheessä, sisarukset ovat suurennuslasin alla. Lasten lähisuhteisiin kuuluvat vahvasti myös sisarussuhteet. Kun lapsilta kysytään, eroaako heidän suhteensa vanhempiin ja sisaruksiin, suurin osa sanoo, että ero on huomattava (Punch, 2005).

2.2 Tunteet lähisuhteissa

Tunteita on monenlaisia ja jokainen meistä kokee ne omalla tavallaan. Tunteet eli emootiot ovat tunnejoukkoja, jotka ihminen pystyy sekä itsessään että muissa tunnistamaan. Yleisimmät tunteet, jotka tunnistetaan ovat suru, ilo, viha, hämmästyminen, inho ja häpeä. Näitä kutsutaan perustunteiksi (Kanninen & Sigfrids 2012). Kanninen & Sigfrids (2017) ovat tutkineet, että tunteita voidaan jaotella eri tasoihin. Ensimmäiseen niistä kuuluvat edellä mainitut perustunteet ja niitä kutsutaan tarkemmin subjektiivisiksi tunnekokemuksiksi. Myöhemmin tunneprosessiin tulevat mukaan tunnekokemukset, joilla tarkoitetaan muisti- ja mielikuvia koetuista tunteista. Näihin vaikuttavat myös kulttuuri, jossa on kasvanut sekä se, jossa tällä hetkellä elää. Tunnekokemukset ovat tietoisempi osa tunneprosessia (Kokkonen, 2017). Tutkijat puhuvat tunteista viitaten siihen, että ne ovat ihmisen mieleen rakennettuja reaktioita. Nämä tajunnassamme olevat reaktiot kumpuavat ulos heti jonkin meihin vaikuttaneen tapahtuman jälkeen eli toisin sanoen ovat tunneprosessin alku (Kokkonen, 2017).

Tunteet ovat ihmisen sisään rakennettu biologinen asia, joka antaa ihmisille suunnan ja ohjeet toimia erilaisissa tilanteissa. Usein tunteet ohjaavat ihmistä hänelle hyvää tekevien asioiden lähelle. Esimerkiksi pelon tunne pitää ihmisen valppaana ja turvassa erilaisilta vaaroilta (Kokkonen, 2017). Tunteita pidetään ihmisen elämälle välttämättömänä asiana ja usein sanotaankin, että tunteilla ja oppimisella on yhteys. Kun opittuun asiaan lisätään jokin ihmiselle mieleinen muisto tai positiivinen kokemus, on tutkitusti totta, että ihminen oppii asian paremmin (Kokkonen, 2017).

Ihmisten tunteet ja tapa, jolla käyttäytyä erilaisissa tilanteissa, ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa (Kokkonen, 2017). Riidat ovat tavallisia perhesuhteissa, mutta niiltä voidaan osittain välttyä tunteiden itsesäätelyn avulla (Notko & Sevón, 2018). Tunteilla on suuri rooli jokaisessa lähisuhteessa (Pirskanen & Eerola, 2018). Tunteista puhuttaessa lapset mainitsivat muun muassa sisarusuhteet. He kertoivat, että sisarukset ovat tärkeitä, mutta osaavat myös hermostuttaa

ja jopa kiusata toisiaan (Notko & Sevón, 2018). Sisarusten kanssa voi kokea kiintymystä, mutta samassa hetkessä taas tuntee ärsyyntymistä (Notko & Sevón, 2018). Sisarusten väliset kinastelut syntyvät usein lasten mielessään tehtyjen sääntöjen rikkomisen tai laiminlyömisestä vuoksi. Konfliktien taustalla vaikuttaa oletus sisarusten samalla tavalla kohtelusta. Lapset olettavat esimerkiksi, että heillä on samat säännöt kotitöissä. Lapset itse kuvasivat riitojen olevan osittain leikkiä ja pelkkää toisen ärsyttämistä, mutta tilanteet saattavat nopeasti muuttua aidoksi riidaksi ja äityä vakavaksikin (Notko & Sevón, 2018). On tullut esiin, että sisarusten väliset riidat tai kärhämät selviävät useimmiten nopeasti ilman vanhempia, mutta osa lapsista on kokenut tarvitsevänsä aikuisen tukea lopettaakseen konfliktista alkaneen riidan (Notko & Sevón, 2018).

Tunneilmaisulla tarkoitetaan sitä, kun ihminen näyttää tunteensa ja ne ovat tunnistettavissa ulkoapain (Kokkonen, 2017). Tunteita voidaan tunnistaa myös esimerkiksi kehon liikkeiden ja pienten äänensävyerojen avulla. Nämä voivatkin paljastaa helposti tunteet, joita jokin henkilö kokee (Kokkonen, 2017). Tämä liittyykin Kannisen & Sigfridsin (2017) toiseen tunteiden jaottelemisen tasoon, johon kuuluvat kaikenlaiset keholliset eli fysiologiset tuntemukset kuten kuuma, kylmä tai kihelmöinti. Viimeisellä tasolla ovat tunteet, jotka valmistavat meitä toimimaan, kuten pelko valmistaa pakenemaan tai häpeä aiheuttaa piiloutumisen (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 77).

Pienillä lapsilla tunteet ovat hieman erilaisia kuin aikuisilla. Pienet lapset eivät ole vielä omaksuneet tunnesanastoa kokonaan ja usein lapsi saattaa kuvaila tunteitaan erilaisten kehollisten tuntemusten avulla. Kiukkuisuus saattaa esimerkiksi tuntua lapsella painavana tunteena rinnassa tai kipuiluna vatsassa (Kanninen & Sigfrids, 2012). Salmivallin (2005) mukaan jokainen lapsi on persoona ja näin ollen kokee ja tuntee yksilöllisesti. Jotkut lapset voivat esimerkiksi reagoida hyvinkin voimakkaasti ärsyynnyttäviin asioihin ja suuttua nopeasti, kun taas toiset ovat hiljaisempia ja jopa arkoja. Nämä erot lasten välillä saattavat vaikuttaa siihen, miten lapset toimivat kavereidensa kanssa (Salmivalli, 2005). Onkin aikuisen vastuulla huomata se, etteivät lapset välttämättä pysty sanoittamaan tunteitaan ja sen jälkeen yrittää ymmärtää, mitä lapsi tuntee. Aikuisen apua

tarvitaan varsinkin niissä tilanteissa, kun lapsi kokee tunteen voimakkaana (Kanninen & Sigfrids, 2012). Lapset peilaavat usein itseään aikuisiin ja onkin huomattava, että aikuinen opettaa esimerkillään lapsia. Lapset ovat tarkkaavaisia, sillä he huomaavat aikuisen käytöksestä, onko vanhemmalla negatiivinen tai positiivinen tunne, vaikka vanhempi ei sanoisi mitään tunteistaan (Kokkonen, 2017).

Kokkonen (2017) muistuttaa, että erilaiset kasvatustyyli vaikuttavat perheiden ilmapiiriin sekä lasten tunteiden säätelyyn. Autoritaarinen vanhemmuus tarkoittaa sitä, että vanhemmat määräävät ja vaativat lapselta mahdottomuuksia. Tämä tyyli vie lapselta oman tilan tunteen täysin pois, eikä lapsi opettele omaaloitteisuutta ollenkaan. Tyyliin kuuluu saman aikaisesti kuitenkin vanhemman rakkaus ja lämpö. Tiukka kuri lapsen kotona vaikuttaa tulevaisuuden tunteiden säätelyyn, sillä lapset eivät ole uskaltaneet tuoda tunteitaan esiin tai ne näyttäytyvät räjähtävinä (Kokkonen, 2017, s. 91–92). Salliva kasvatustyyli on sekä hyväksi että pahaksi lapsen tunteiden säätelylle. Salliva tyyli sisältää sekä emotionaalisen läheisyyden, mutta samalla ei kiellä lasta missään asiassa, niin lapsi tottuu saamaan kaiken oman tahtonsa mukaan sekä hemmottelua. Välinpitämätön kasvatustyyli taas nimensä mukaisesti antaa lapselle mahdollisuuden tehdä mitä hän itse haluaa, eivätkä vanhemmat puutu, tai rajoita lasta. Tämä vaikuttaa lapsen ja vanhemman suhteeseen negatiivisesti ja he saattavat jäädä kaukaisiksi toisistaan (Kokkonen, 2017). Lapsuudessa tapahtuvista negatiivisista tunnekokemuksista saattaa jäädä aikuisiälle asti trauma, joka tulisi käsitellä perusteellisesti (Isokorpi, 2004).

Mitä tarkemmin ihminen pystyy tiedostamaan kokemansa tunteet, sen helpompi hänen on tunnustella niitä sekä arvioida ja säädellä niiden käyttöä (Kokkonen, 2017). Tärkeää on myös tarkastella sitä, miten lapset kertovat tunteistaan. Lapset kertovat ympäröivästä maailmastaan ja käyttävät kertomista välineenä liittyessään kulttuuriin (Engel, 1995). Lasten tunteista kertominen saattaa olla hyvin yksinkertaista, kuten mikä on kivaa ja mikä ei, tai onko jollakin hyvä tai huono mieli. Jotta voi päästä lasten kerrontaan kiinni, on osattava löytää kerronnan sävyjä, jotka voivat olla joko positiivisia tai negatiivisia. Pitää kuitenkin

muistaa, että lapsilta ei välttämättä saa tarinan kerronta hetkellä mitään tunnereaktiota, vaikka aiheena olisikin tunteet (Roos 2015).

Jokainen saattaa tuntea eri tavalla, joten onkin tärkeää tutkiskella itsessään tapahtuvia asioita jokaisen tunteen kohdalla. Lapset saattavat reagoida tunteisiin kehollisesti esimerkiksi päänsäryllä (Isokorpi, 2004). Tunteiden itsesäätelyllä (eng. emotion regulation) tarkoitetaan sitä, mitä ja kuinka paljon ihminen tuntee ja miten hän pystyy toimimaan tunteiden vallassa (Eisenberg ym., 2000). Lasten tunteiden säätely muovautuu suhteessa vanhemman vuorovaikutukseen (Kokkonen, 2017). Tutkijat ovat puhuneet myös termistä tunteiden käsittely (eng. emotion management), joka tarkoittaa samaa kuin tunteiden säätely. Tunteiden säätelystä eroaa kuitenkin tunteiden hallinta (eng. emotion control), jolla lähinnä tarkoitetaan hetkessä tapahtuvaa tunteiden hillintää ja tilanteeseen sopivaa käyttäytymistä. Tunteiden säätelyn avulla ihminen osaa kehittää positiivisia tunteita sekä tarvittaessa taipua tietyissä tilanteissa tunteidensa kanssa. Säätely lisää myös avartavampaa näkökulmaa elämän tunnepuolelle (Kokkonen, 2017). Tunteiden sääteleminen on tärkeä taito ylläpidettäessä sosiaalisia suhteita. Tunteiden säätelyn hyvin opittu taito voimistaa usein ihmisten lähisuhteita sekä liittyy myös ystävyyssuhteisiin ja niiden syntyyn. Mitä paremmat säätelytaidot, sen helpompi ihmistä on lähestyä ja säilyttää jo alkanut ystävyyssuhde (Kokkonen, 2017).

3 KONFLIKTITILANTEET LÄHISUHTEISSA

3.1 Konfliktitilanteet

Konfliktit ovat väistämätön osa elämää. Sevónin (2015) mukaan konfliktitilanteita voi syntyä jokaisessa arkisessa tilanteessa. Turkka & Saarholm (2021) muistuttavat kuitenkin, etteivät konfliktitilanteet ole huonoja tai haitallisia tilanteita lapsen elämässä, vaan saattavat olla jopa opettavaisia tilanteita. Konfliktit ovat lapsille hyviä tilanteita harjoitella oman mielipiteen esille tuomista, tunnetaitoja sekä yhteistyön tekemistä (Turkka & Saarholm, 2021).

Konfliktilla tarkoitetaan tilannetta, jossa ollaan ristiriidassa ja siitä syntyy usein negatiivisia tunteita (Notko & Sevón, 2017). Singer ja Hännikäinen (2002) ovat määritelleet konfliktit kahteen eri ryhmään vakavuustason mukaan: kriisit ja erimielisyydet. Kriiseissä lapset kokevat vahvoja negatiivisia tunteita ja fyysisiä tekoja kuten huutaminen, itkeminen tai jopa lyöminen. Konfliktin aikana toinen osapuoli saattaa mennä liian pitkälle, joka aiheuttaa toisessa lapsessa vahvoja tunteita. Erimielisyydet taas tapahtuvat, kun toinen lapsi vastustaa toisen mielipidettä tai tekoa. Nämäkin tilanteet saattavat päätyä lyömiseen tai tönimiseen, mutta eivät sisällä niin vahvoja tunteita ja ovat hyvin lyhyitä hetkiä (Singer & Hännikäinen, 2002). Joskus lapset pystyvätkin ratkaisemaan riitaiset tilanteet vertaistensa kanssa keskenään, mutta usein aikuisen rooli on auttaa ratkaisemaan tilannetta ja kertoa, miten tilanteesta saadaan mieluinen kaikille eli miten tehdään sovinto (Skodvin, 2004).

Konfliktit voivat olla myös niin sanotun huono onni- tilanteen seuraus. Tällaisessa tilanteessa konfliktit ovat lyhyitä ja ratkaisu voi tapahtua nopeasti. Kaikki eivät kuitenkaan välttämättä ole tyytyväisiä ratkaisuun, mutta lopulta tyytyvät siihen ja tilanne menee ohi (Singer & Hänninen, 2002). Lapsilla on omat tapansa käydä ristiriitoja läpi. Kronqvist (2004) esittää Laursenin (1993) mukaan kolme tapaa, jolla lapset pyrkivät ratkaisemaan ristiriitatilanteensa: neuvottelut,

joihin sisältyy selitykset, puolustelut ja päättelyt. Vallankäyttöön liittyy myös va-
kuuttelu, kielto tai vastustus sekä kielellinen ja fyysinen aggressiivisuus ja vielä
välinpitämättömyys, joka näkyy muun muassa huomiotta jättämisenä, aiheen
vaihtamisena ja huomion kääntämisenä (Kronqvist, 2004; Laursen, 1993). Per-
heissä on pohdittava erilaisia asioita, kuten kuka perheessä jakelee sääntöjä tai
millaiset vastuualueet jokaisella on (Sevón & Notko, 2008). Eri ikäisillä lapsilla
voi olla perheessä eri sääntöjä ja se saattaa aiheuttaa riitoja sisarusten välille.
Vaikka aikuiset olisivat luoneet säännöt perusteluineen, ne saattavat tuntua lap-
sista epäreiluilta. Perusteluiksi kelpaa esimerkiksi lasten iät ja se, mikä on hy-
väksi lapsen kehityksen kannalta (Skodvin, 2004). Notkon ja Sevónin (2018) mu-
kaan kohtaamattomat päämäärät käsittävät tilanteita, joissa säännöt eivät ole sel-
viä ja ne ovat ohitettu tai niistä on poikettu. Lasten esille tuoduissa konfliktitilan-
teissa esiintyi valtaan liittyviä asioita sekä suoraan fyysisiä tekoja (Notko &
Sevón, 2018).

Aikuisen rooli tulee esille siinä, kun aletaan keskustelemaan konfliktitilan-
teesta jälkikäteen. Rakentava keskustelu tapahtuneesta tai sen ennaltaehkäisemi-
sestä, opettaa lasta toimimaan näissä tilanteissa oikein (Turkka & Saarholm,
2021). Lapsen kanssa on hyvä puhua perheen yhteisistä ja lapsia koskevista sään-
nöistä, mutta lapsen ikä tulee huomioida tässä (Skodvin, 2004). Perheessä sään-
töjen asettaminen voi olla täynnä ristiriitoja ja vanhemmat joutuvatkin usein te-
kemään tiukkojakin päätöksiä ja pohtimaan monia eri tulokulmia (Skodvin,
2004). Edellä mainittuihin sääntöihin ja vastuisiin sekä päätöksentekoon liittyy-
vissä perhesuhteiden konflikteihin uppoutuu myös lasten osallisuus, ja he ovat
tilanteissa mukana toimijoina (Notko & Sevón, 2018).

Konfliktitilanteen tulisi ensin antaa rauhoittua, jotta tilanteessa pystyy jat-
kamaan neutraalisti (Skodvin, 2004). Lapsen huomiota voi viedä tilanteesta jon-
nekin muualle eli tarjota mahdollisuuden johonkin toiseen asiaan, jolloin lapsi
oppi mikä tilanteessa on oikein tai mikä väärin. Aikuinen määrää säännöt, joihin
lasten on suostuttava. Skodvin (2004) muistuttaa, että on hyvä olla perustelu pää-
töksille, mitä aikuinen tekee. Aikuisten on osattava joustaa mielipiteestään tilan-
teen mukaan (Skodvin, 2004).

Lähisuhteiden konfliktitilanteita on tutkittu eri näkökulmista. Notkon & Sevónin (2018) mukaan sääntöihin ja vastuihin liittyvät konfliktit muodostuvat useimmiten arkisissa tilanteissa, kuten kotitöissä ja niiden vastuualueissa (Notko & Sevón, 2018). Tutkimusten mukaan lapset saavat vaikuttaa joihinkin omiin asioihinsa. Nämä asiat usein liittyvät valintoihin, kuten vaatteiden ja lelujen valinta (Bjerke, 2011). Asioiden päättämiseen ja siihen vastuuseen, mitä päättäminen tuo mukanaan, vaikuttaa kuitenkin esimerkiksi lasten ikä, sukupuoli sekä elinympäristö. Mitä vanhempi lapsi on, sitä enemmän vastuuta hänellä on päättää omista asioistaan (Bjerke, 2011). Useimmiten perheissä käydyt konfliktit päätöksentekoon liittyen johtuivat aikakysymyksistä, varojen käyttämisestä sekä yleisimmistä asioista liittyen tehtyihin ja tekemättömiin asioihin. Maailman terveysjärjestö WHO:n tutkimusten (2019) mukaan yksi tunti ruutuaikaa sopisi 2–4-vuotiaille lapsille, eikä sitä nuoremmat tarvitsisi ollenkaan päivittäistä ruudun katselua (World Health Organisation, 2019).

Yksi tutkimusnäkökulmista on lähisuhteiden tasavertaisuus sekä reiluus. Perheessä on tärkeää, että jokaisella on tasavertainen olo, eikä esimerkiksi ketään kohdella toista paremmin tai huonommin (Notko & Sevón, 2018). Tämä näkökulma kytkeytyy vastuuseen ja tavaroiden jakamiseen. Kun tasavertaisuutta ja reiluuutta tarkastellaan lähemmin, on hyvä huomioida muun muassa käyttäytymiseen liittyvät rangaistukset (Notko & Sevón, 2018).

Lähisuhteisiin liittyy aina myös valta-asemia (Cockburn, 2005). Valta liittyy usein siihen, että aikuisella on lopullinen sananvalta ja heillä on aina etuoikeus. On kuitenkin huomattava, että lapset osaavat neuvotella asioista (Sevón, 2015). Valtaan liittyvät asiat voivat olla esimerkiksi vanhemman sisaruksen käyttämä perustelu lasten iästä. Vanhemmalla lapsella saattaa olla enemmän valtaa verraten nuorempaan sisarukseen (Notko & Sevón, 2018). Ratkaisemattomat konfliktit saattavat olla lapselle vaikeita ja jäädä heidän mieleensä pitkäksikin aikaa kauhuna jostakin, mitä lapsi ei ymmärrä (Forsberg, 2005). Rajut konfliktit saattavat järkyttää lapsen ajatusta perheestään tai miten ideaaliperhe toimii (Wilson ym., 2012). Tutkimus osoittaa, että lapset kuitenkin lopulta näkevät, että aikuisella on auktoriteetti ja aikuiset tekevät lopulliset päätökset (Sevón, 2015).

3.2 Digitaaliset laitteet ja konfliktitilanteet

Nykyaikana, kun digitaaliset laitteet ovat yleistyneet, media on tullut osaksi perheiden vapaa-aikaa (Lahikainen, 2015). Teknologia on välineenä perheiden sisäisessä kommunikaatiossa, vaikka perheenjäsenet olisivatkin kaukana toisistaan. Teknologia onkin muokannut ihmisten ajatusta kommunikaatiosta sekä läsnäolon ajatuksesta, sillä olemme koko ajan saavutettavissa jonkin viestintälaitteen välityksellä (Saariluoma ym., 2010). Median ja digitaalisten laitteiden käyttäminen voi olla vangitsevaa ja kaikki lapsen keskittyminen saattaa olla kiinni niissä (Lahikainen, 2015). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2021) mukaan suomalaisista alle viisi vuotiaista lapsista 94,6 % viettävät elektronisen laitteen parissa yli tunnin päivässä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [THL], 2021). Suomalaisessa seurantatutkimuksessa huomattiin myös, että yli tunnin ruutuaika päivässä aiheutti viiden vuoden ikäisillä lapsilla riskin tunne-elämän ja käyttäytymisen haasteisiin. Tutkimuksen perusteella ei voitu kuitenkaan suoraan huomata syy-seuraussuhdetta (THL, 2021).

Jokaisessa perheessä on omat tapansa ja sääntönsä liittyen median ja digitaalisten laitteiden käyttöön (Pasquier, 2001). Medialaitteet herättävät perheissä usein auktoriteettikysymyksen ja jopa haastavat perinteiset roolit (Lahikainen, 2001). Aikuisilla on etu, jos katsoo vallan näkökulmasta, mutta lapset uskaltavat haastaa aikuisen. Tahdonvoima ja kyky vaikuttaa liittyvät vahvasti siihen, haastako lapsi aikuista (Sevón, 2015). Perheissä digitaalisten laitteiden käytöstä sovitetaan usein etukäteen ja keskustelu saattaa sisältää erimielisyyksiä tai jopa konflikteja, mutta keskustelun käyminen on kuitenkin välttämätöntä (Suoninen, 2001). Aiempien tutkimusten perusteella osassa suomalaisissa perheissä koetaan jopa hieman epävarmuutta, kun neuvotellaan digitaalisten laitteiden sekä sosiaalisen median käytöstä (Suoninen, 2001). Asiaa voidaan myös lähestyä eri käsittein, jolloin säännöt eivät ole niin jyrkät kuin on sovittu (Suoninen, 2001). Jokaisella perheellä on oma tapansa luoda sääntöjä ja niitä voidaankin sopia yhdessä

koko perheen kesken. On erityisen tärkeää, että lapset, ihan pienetkin, ymmärtävät sovitut säännöt. Tässä apuna voidaan pitää esimerkiksi tiimalasia, josta näkee konkreettisesti, kuinka kauan on aikaa pelata (Saarikivi & Martikainen, 2019). Vaikka jokainen perhe sopiikin omat sääntönsä liittyen digitaalisiin laitteisiin ja niiden käyttöön, on hyvä huomioida lapsen ikä. Aikaisempi tutkimus osoittaa, että 2–5-vuotiaat lapset käyttävät ihan korkeintaan yhden tunnin digitaalisia laitteita päivässä (Saarikivi & Martikainen, 2019). Muun muassa MLL (2021) on ottanut kantaa siihen, miten sääntöjen sopimista saattaa helpottaa arjessa se, että tehdään yhdessä selväksi se, mikä on välttämätöntä, kuten nukkuminen ja pohtia yhdessä, mistä asioista voidaan joustaa (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2021).

Lasten digitaalisten laitteiden käyttö jää kuitenkin aikuisten vastuulle (Lahikainen 2015, 36). Tämä johtuu siitä, ettei lapsi osaa vielä nähdä terveydelleen ja kehitykselleen parhaita vaihtoehtoja (Suoninen 2001). Aikuiset saattavat hetkellisesti antaa hieman helpommin periksi lapsen pyynnölle käyttää digitaalista laitetta, välttääkseen mahdollisesti syntyvässä olevan konfliktitilanteen (Suoninen, 2001). Digitaalisia laitteita voidaan myös käyttää palkintomielessä tai spetsiaaliansiana esimerkiksi sovitun peliajan lisäksi (Palaiologou, 2014). Nykyään vanhemmat ovat jo tietoisia median ja digilaitteiden riskeistä ja liiallisen käytön negatiivisista vaikutuksista. Vanhemmat eivät ole kuitenkaan kovin huolissaan lasten digilaitteiden liiallisesta käytöstä, sillä rajoitukset tehoavat lapsiin hyvin (Häkkinen, 2019). Vanhemmat voivat myös tutustua lapsen pelaamiin peleihin, jotta saavat käsityksen, mitä lapsi tekee digilaitteella. Ikärajat on tarkastettava aina, koska ne ovat lapsen parhaaksi (Saarikivi & Martikainen, 2019). Medialaitteet voivat hyvin olla osa perheen arkea, eikä niitä pidä piilotella. Laitteiden käyttö voi tapahtua muun vuorovaikutuksen rinnalla, esimerkiksi niin, että joku perheestä voi ruokailla samaan aikaan, kun katsoo televisiota, mutta se ei häiritse muuta elämää (Lahikainen, 2015).

Lapsen kanssa voi yhdessä opetella käyttämään digitaalisia laitteita vastuullisesti jo nuorella iällä, se kantaa hedelmää myöhemmin, koska lapsella tai

nuorella on jo ajatus siitä, miten digitaalisia laitteita käytetään vastuullisesti (Häkkinen, 2019). Aikuisen rooli on olla kiinnostunut lasten puuhista digitaalisella laitteella, mutta ei kuitenkaan liian kiinnostunut niin, että määrää tai selän takana tutkii lapsen tai nuoren digilaitteita. Luottamus on näissäkin asioissa tärkeää. Lapsilla ei ole kehittynyt vielä tarpeellisia mekanismeja digilaitteisiin liittyvien toimien tarkkailuun ja ohjailuun (Saarikivi & Martikainen, 2019). Lapselle kaikki teknologian kautta nähty voi tuntua täysin todelta, vaikkei se sitä olisikaan (Lahikainen, 2015). Ihan pienet lapset vaativat koko aikaisen valvonnan, kun he käyttävät digilaitteita (Palaiologou, 2014). Pelit ovat suunniteltu hyvin koukuttaviksi, mikä vaikeuttaa sääntöjen tottelemista sekä lisää ylimääräisiä haasteita digitaalisten laitteiden sisältöjen käyttöön (Saarikivi & Martikainen, 2019).

Digitaalisista laitteista voi olla lapselle suurikin hyöty ja ne voivat toimia opetusvälineenä (Palaiologou, 2014). Digitaalisten laitteiden avulla voidaan opetella esimerkiksi matematiikkaa tai kieliä. Kielien opetteleminen digitaalisten laitteiden avulla helpottaa esimerkiksi monikielisissä perheissä olevia (Palaiologou, 2014). Hyvänä esimerkkinä Ekapeli-sovellus, joka vahvistaa lapsen kirjain- ja äännetaitoja sekä on apuna lukutaidon aloittelun harjoittelussa (Häkkinen, 2019). On tutkittu, että vanhemmat ja päiväkotit tai koulu ovat tehneet yhteistyötä niin, että kasvattajat kertoisivat vinkkejä opetuksen kannalta hyviin peleihin tai sovelluksiin (Häkkinen, 2019). Digitaalisten laitteiden avulla lapsi pääsee tutkiskelemaan erilaisia asioita ja pystyy tutustumaan häntä kiinnostaviin asioihin (Lahikainen, 2015). On tärkeää myös, että vanhemmat ja lapset tutustuvat mediaan yhdessä ja pitävät sen avulla hauskaa. Yhdessä tekeminen voi olla niin lapselle kuin vanhemmallekin positiivinen kokemus median parissa ja myönteisiä kokemuksia tarvitaan, jotta lapsi oppii niitäkin (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2021).

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET/-ONGELMAT

Tämän pro gradu- tutkielman tarkoituksena on ymmärtää lasten tulkintoja konfliktitilanteista ja niissä tapahtuvissa sekä lasten että aikuisten tunteista. On tarkoitus pyrkiä myös saamaan lisää tutkimusta, jossa lapset ovat tutkittava kohde. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa lisätietoa ja uutta tutkimusta lasten kerronnasta, ja siitä miten lapset hahmottavat konfliktit ja tunteet digitaalisten laitteiden kontekstissa.

Tutkimus on osa VALTAKO- nimistä tutkimushanketta. VALTAKO-tutkimushankkeessa lapset nähdään toimijoina ja kykenevinä kuvaamaan erilaisia tilanteita. Hanke käsittelee konflikteja ja vallankäyttöä lasten ja nuorten lähisuhteissa (VALTAKO, 2020). Aineistona toimii 24 lasten kertomaa tarinaa. On tärkeä huomata, että pienikin lapsi osaa jo kertoa erilaisista asioista ja se kuuluu lasten oikeuksiin.

Tämän pro gradu- tutkielman tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten lapset kuvaavat lähisuhteissa tapahtuvia konfliktitilanteita ja mitä tunteita niissä syntyy?
2. Millaisia ratkaisuja lapset kuvaavat konfliktitilanteille ja mitä tunteita niissä esiintyy?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen konteksti

Tämä pro gradu- tutkielma on osa isompaa tutkimushanketta, Jyväskylän yliopiston tuottamaa VALTAKO-tutkimushanketta. VALTAKO-tutkimushanke tarkastelee lasten ja nuorten lähisuhteissa tapahtuvia ristiriitatilanteita sekä val-lankäyttöä. Tutkimushanketta rahoittaa Suomen Kulttuurirahasto ja se toteute-taan vuosina 2020–2023. Tutkimushanke pyrkii myös löytämään uusia keinoja ratkaista konflikteihin ja valtaan liittyviä tilanteita (VALTAKO, 2020). Tutkimus on luonteeltaan laadullinen, joka tarkoittaa sitä, että on pyritty ymmärtää jotakin ilmiötä syvällisemmin (Kiviniemi, 2018).

Tässä tutkimuksessa keskitymme lasten tuottamaan tietoon ja kerrontaan. Tutkimuksessa ei yritetä löytää yleistettäviä tietoja tunteista, vaan keskitytään siihen, miten lapset kertovat tarinoissaan konfliktitilanteissa syntyvistä tunteista. Lapset kertoivat Tarinataikurituokiolla sen, mitä heille tuli mieleen kuvasta, jota katsoivat, eikä tarinan pohjalla ollut välttämättä omaa kokemusta tilanteesta. Lasten kertomia tarinoita tutkittaessa on hyvä muistaa, että heidän äänensä on aina tutkijan tulkintojen varassa. Aikuinen voi tulkita lapsen kertomat asiat mah-dollisesti eri tavalla kuin lapsi on niitä tarkoittanut (Hallmén, 2003).

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää, miten lapset kuvaavat erilaisia konfliktitilanteita ja niissä syntyviä tunteita. Aineistoni keskittyy kuvaan, jossa lapsi käyttää tablettitietokonetta ja aikuinen näyttää kieltävän sen. Kuva on aika selkeä, mutta jokaisen itse tulkittavissa. Kaikissa tarinoissa lapset kuvaavat sekä kuvan lapsen että aikuisen tunteita. Alla olevasta kuvasta lapset ovat saaneet ker-toa tarinansa.

KUVA 1. Konfliktitilanne, josta lapset ovat kertoneet (VALTAKO 2020).

On hyvä huomata, että lasten kertomuksissa esiintyi hyvin paljon eri sekä lasten että aikuisten kokemia tunteita. Jokainen tarina kuitenkin päättyi ilon tunteeseen, koska aineiston kerääjä johdatteli tilanteen niin, että tarinassa mahdollisesti syntynyt negatiivinen tunne tai konfliktitilanne halutaan jättää taakse ja ratkaista tilanne. Ratkaisun tarkoituksena on jättää tarinan kertoneelle lapselle mieluisa tunne, kun tutkimustilanne on ohi. Vaikka ratkaisu on tarkoituksella haettu, nostin ne tilanteet myös tuloksiini, koska ne ovat merkittävä osa tutkimustani sekä aineistoani. Esittämäni kolme konfliktityyppiä ovat lähellä toisiaan, mutta ne kuitenkin eroavat toisistaan esimerkiksi sen takia, että kuka tyypissä on toimijana. Ensimmäisen ja toisen konfliktityypin erona on se, että ensimmäisessä tilanteissa aikuinen kieltää pelaamisen sillä hetkellä, riippumattomasta syystä ja toisen tyypin kohdalla lapsi on toimija ja haluaa pelata vasten jo ennestään sovitun sääntöjä, vaikka tietää, ettei saisi. Kolmannessa tyypissä taas lapsi saa sen, mitä haluaa ja konfliktin jälkeen syntyy tunteita. Ratkaistuissa konfliktitilanteissa

toimijoina on sekä lapsi että aikuinen ja esittelenkin tunteita, jotka muodostuvat konfliktin aikana ja ratkaisun jälkeen.

5.2 Tarinataikurituokio aineistonkeruumenetelmänä

Lapset ovat kykeneviä kertomaan omista mielipiteistään ja sitä pidetään tärkeänä (Bjerke, 2011). Laakson ja Turjan (2011) kehittämän Tarinataikurituokio- menetelmän avulla on mahdollista kerätä aineistoa suoraan lapsilta. Tarinatuoki- oissa lapsi kertoo tarinan jostakin tavallisesta arkisesta vuorovaikutustilanteesta ja näissä tilanteissa mahdollisesti tapahtuvista konflikteista (Laakso & Turja 2011, s. 77). Tuokion aluksi lapsille selitettiin Tarinataikurituokio- menetelmän tarkoitus ja se, miten tuokiot etenevät. Tarinataikurituokiot toteutettiin päiväkodissa ja hetkeen osallistui yksi lapsi kerrallaan aineiston kerääjän kanssa. Tuokion aikana oli kaksi isompaa tehtävää, tarinan kertominen kuvien perusteella sekä kerrotun tarinan leikkiminen. Lapsille näytettiin kaikki teemakuvat ja lapsi sai itse valita mistä kuvasta kertoo. Näissä teemakuvissa on kuvattu jokin lapsen arjessa mahdollisesti tapahtuva konfliktitilanne (VALTAKO, 2020). Tarkoitus oli, että lapsi valitsisi yhden kuvan, josta kertoo tarinaan, mutta osa lapsista valitsi myös useamman kuvan, joita käsitteli. Aineistokseni muodostui eniten tarinoita tuottanut kuva, jossa lapsi pelaa tablettitietokoneella ja aikuinen näyttää kieltävän lasta (ks. Liite 1). Aineistoni sisältää 24 tarinaa. Litteroituja tekstejä on yhteensä 177 sivua.

Tuokion toisessa osiossa tarina leikittiin ja leikin avuksi otettiin erilaisia leluja ja muuta rekvisiittaa. Tässä vaiheessa tutkija oli myös enemmän mukana ja saattoi lapsen halutessa leikittää leikin eri hahmoja, jos lapsi niin halusi. Tärkeintä leikissä oli se, että se oli lapsilähtöistä ja tutkija leikki vain mukana ja varmisti aina lapselta, miten toiminta eteni (Turja & Laakso, 2011). Leikki jatkui niin kauan kuin lapsi halusi ja osa leikki tarkkaan kertomansa tarinan, mutta osa tutkimukseen osallistuneista lapsista halusi leikkiä muuten vain. Lopuksi erillinen

hahmo, tässä tutkimuskontekstissa Illi- apina, kyseli lapsilta tähdentäviä kysymyksiä. Kysymyksenä oli esimerkiksi, onko tarinan tai leikin tilanne tapahtunut lapselle itselleen joskus. Tutkimusaineistosta selvisi, että osalla lapsista oli samanlaisia kokemuksia kuin tarinan henkilöillä, mutta tarinaa ei kerrottu kuitenkaan oman kokemuksen perusteella. Koska tätä tutkija halusi kysyä ihan suoraan, olen jättänyt sen pois analyysissä kokonaan. Keskistyn vain siihen, mitä lapset ovat vapaammin kertoneet kuvan perusteella. Tuokion päätteeksi lapsi keksi itselleen salanimen, jonka mukaan myös tuokio nimettiin ja tallennettiin. Lapsi sai Tarinatuokiosta halutessaan kopion kotiin vietäväksi ja tutkimukseen osallistuneiden lasten huoltajat olivat myös antaneet suostumuksensa, että heidän lapsensa saa osallistua Tarinataikurituokiolle. Leikkihetkiin liittyvät litteraattit jätin tutkittavan aineiston ulkopuolelle, mutta tässä halusin kuitenkin tuoda esiin tarkemmin, millainen Tarinatuokio kokonaisuudessaan on. Halusin keskittyä pelkkään tarinan kerrontaan, jota lapset tuottivat, en siihen, mitä tai miten he leikkivät.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on huomattu, että lapset, joilla on haasteita tunteisiin sekä käyttäytymiseen liittyvissä asioissa, kokevat tarinankerronnan olevan hyödyllistä (Koivula ym., 2020). Kun lapsia pyydettiin kertomaan, mitä valitussa kuvassa tapahtui, he saivat kertoa omin sanoin siitä, mistä halusivat. Apuna näissä tilanteissa käytettiin tunnekortteja, joista lapsi sai näyttää tunnetilaa kuvaavaa ilmettä (Turja & Laakso, 2011). Myös aikuinen oli tukena tarinassa, mutta lapsi sai kuitenkin määrätä tarinan kulun. Tarinan lopuksi aikuinen ja lapsi pohtivat yhdessä, miten tarinan tilanne voitaisiin ratkaista niin, että kaikilla osapuolilla olisi positiiviset tunnelmat.

5.3 Aineiston keruu ja tutkimukseen osallistujat

Haastattelutilanteessa lapselle näytettiin useampaa kuvaa ja lapsi sai itse valita, mistä kertoi. Kaikissa kuvissa oli jokin konfliktitilanne, esimerkiksi hampaiden pesuun liittyen. Tutkimushankkeen aikana kerättiin enemmänkin tarinoita,

mutta aineistokseni rajattiin tablettitietokoneen käyttämisestä kerrotut tarinat. Kuvan tarkoitus on helpottaa lasta ajattelemaan hyvin arkista tilannetta ja sen avulla kertoa siitä, mitä siinä tapahtuu. Tarina syntyi lapsen kerronnan kautta, aineiston kerääjän tuella.

Tähän tutkimukseen osallistui yhteensä 24 lasta. Poikia tutkimukseen osallistui 10 ja tyttöjä 14. Haastattelukertoja oli osallistujilla yksi, mutta haastattelukerralla lapsi sai kertoa yhden tai niin monta tarinaa kuin halusi. Jokaiselta lapselta sekä hänen huoltajiltaan kysyttiin suostumus tutkimukseen osallistumiseen. Tärkeänä eettisyyden kannalta oli se, että lapselta itseltään kysyttiin suostumus tuokioiden äänitteiden ja videoiden käyttöön. Näin varmistettiin, ettei aikuiset määrää, että lapsi osallistuu, vaan hän sai itse päättää, haluaako tarinansa tutkijoiden käyttöön. Jokainen tutkimukseen osallistuneista lapsesta antoi suostumuksensa tutkimukselle.

Ajatellaan, että lapsetkin ovat oman elämänsä asiantuntijoita ja pystyvät tuottamaan tietoa erilaisista asioista. Lapset ovat toimijoita ja aktiivisesti vaikuttavat asioihin (Kallinen & Pirskanen, 2022). Halusinkin keskittyä pelkästään lasten kerrontaan ja siihen, miten he näkevät kuvassa tapahtuvan tilanteen. Vaikka tilanteessa on ollut tutkija tukemassa ja johdattamassa, tarinat ovat kuitenkin lasten itse kertomia ja keksimiä. Tutkija on tosin myös äänessä tutkimushetkellä ja avustaa lapsia eteenpäin, joten tarina ei koko ajan solju vapaasti. Se, että lapsen ääni tulee kuulumiin, on kuitenkin osa lasten osallisuutta (Kallinen & Pirskanen, 2022).

5.4 Aineiston analyysi

Analyysivaiheessa lähdin etsimään vastauksia tutkimuskysymyksiini ja pidin mielessä lasten kerronnan näkökulman ja sen, että tarinoissa tapahtuvat tilanteet eivät olleet koettuja, vaan kerrottuja. Aineistonani toimi lasten kertomat tarinat eli narratiivit. Heikkisen (2010) mukaan narratiiveiksi kutsutaan kerrontamu-

toisia suorasanaisia tekstejä, joiden tekstilajina on kerronta. Narratiiveilta voitaisiin odottaa perinteisiä kerronnan piirteitä, kuten alkua, keskikohtaa ja loppua, mutta narratiivit voivat olla yksinkertaisuudessaan mitä tahansa kerrontaan perustuvaa tekstiä (Heikkinen, 2010). Saamassani aineistossa kertojina toimivat lapset ja näen kerrotut tarinat ja haastattelukerralla käydyt keskustelut narratiiveina ja tein niille sisällönanalyysin. Halusin ymmärtää, mitä lapset kertovat ja asettaa kertomukset tunteiden teemoihin. Aloitin analysointivaiheen tutustumalla aineistoon tarkasti. Aloin hahmottaa aineistosta niitä asioita, jotka liittyivät kiinnostukseeni. Lukiessani aineistoa uudelleen ja uudelleen, sieltä nousi selkeästi muutama perustunne esille. Nämä perustunteet muodostuivat tietyissä tilanteissa, kuten kieltämisen jälkeen. Aluksi ajattelin etsiä tunteita, joita lapset mainitsevat, mutta lopulta pitkän analyysivaiheen jälkeen huomasin erilaisia tilanteita, joissa lasten mainitsevat tunteet syntyivät. Kaikki muu paitsi tutkimuksen kannalta kiinnostava teksti jätettiin pois aineistosta (Tuomi & Sarajärvi, 2004).

Aloitin lukemalla aineistoa monesti läpi, jonka jälkeen aloin jäsentää aineistoa. Aineiston jäsentäminen on usein helppo aloitus analysoinnille ja sen tarkoituksena on merkitä aineistosta kaikki tutkimukselle merkittävät asiat tai sanat (Rantala, 2010). Tämän jälkeen kirjasin jokaisesta litteroidusta tarinasta tärkeimpiä aiheita tai sanoja ylös. Narratiiveissa esiintyi tunnesanoja, kuten suru, ilo tai lapsi kuvasi suoraan, että tarinan lapsi tuli vihaiseksi. Aloin löytää huomioissani jotakin yhteistä. Tätä vaihetta kutsutaan systemaattiseksi vertailuksi eli vertailaan, onko jäsennyksen jälkeen löytynyt jotakin samaa tai eroavaisuutta (Rantala, 2010). Aloin hahmottaa sieltä joitakin samanlaisuuksia sekä eroavaisuuksia, kirjoitin niitä paperille. Samanlaisuuksia olivat ilmenneet tunteet ja niitä edeltäneet konfliktitilanteet. Vertailujen pohjalta aletaan muodostamaan eri luokkia tai luokituksia (Rantala, 2010). Tuomi & Sarajärvi (2004) muistuttavat, että on oltava tarkkana päätöksessä, jonka on analyysivaiheen alussa tehnyt liittyen oman tutkimuksensa aiheeseen.

Aluksi ajattelin, että tutkimukseni tulokset muodostuisivat niistä tunteista, joita lapset nimeävät kerrotuissa tarinoissa. Analyysini alkoi kuitenkin kiertää hieman kehää, sillä aineistosta on huomattavissa se, miten tutkija yrittää saada

lapset nimeämään konfliktitilanteissa syntyviä tunteita eli toisin sanoen tulokset olivat jo kerrottu tavallaan suoraan aineistoa kerätessä. Tutkimushetkellä käytössä oli myös tunnekortit, joiden avulla lasten oli helpompi nimetä tunteita. Seuraavaksi aloin tarkastella enemmänkin lasten nimeämiä konfliktitilanteita ja sitä, mikä ne aiheuttaa. Ajatuksiani syventämällä ja tarkemmalla analyysillä huomasin, että konfliktitilanteet liittyivät siihen, kuka toimii ja mitä toiminnasta seuraa. Aloin luokitella aineistoa ja löysin kolme konfliktityyppiä sekä konfliktitilanteita, joissa tilanne ratkesi. Vaikka tutkimushetken loppupuolella on haettu tarkoituksella ratkaisuja, on mielestäni varteenotettavaa nostaa ratkaistujen konfliktitilanteiden tunteita esiin. Lapset ovat osanneet keksiä ratkaisuja tarinoille ja nimenneet niihin liittyviä tunteita. Analyysini alkoi sillä, että ensin löysin tunteet, joita lapset olivat sanoittaneet, minkä jälkeen aloin miettiä niitä yhdistäviä tilanteita ja tunnistin tekstistä ne ja niin syntyi kolme pääkonfliktityyppiä sekä ratkaistut konfliktitilanteet.

Analysoidessani aineistoa pidin koko ajan mielessä sen, että aineistossa lapset kertovat tarinoita tunteista, eivätkä itse koe niitä sillä hetkellä. Eli tunteiden käsittely on lasten kerrontaa niistä. Tunteet, joita ilmenee lasten tuottamassa aineistossa, ovat kerrottu ilmiö. Tutkimukseen osallistuneet lapset osasivat nimetä, sekä aikuisille että lapsille tunteita. Usein kummankin osapuolen tunteet liittyivät toistensa tunteisiin. Aineistosta oli luettavissa esimerkiksi se, jos aikuinen kielsi vihaiseen äänensävyyn, niin se pelkästään toi lapselle vihan tai surun tunteen. Näin syntyi konflikti, kun kummallakin muodostui jokin tunne. Olen jakanut tulokset kolmeen pääkonfliktityyppiin sekä ratkaistuihin konfliktitilanteisiin ja selvennän tarkemmin niihin liittyviä tilanteita sekä tunteita.

5.5 Eettiset ratkaisut

Tutkimusta tehdessä on hyvä huomata tiettyjä käytäntöjä. Jotta tutkimus olisi luotettava, on sen oltava eettisesti oikein tehty. Olen itse ollut kiinnostunut tunteista sekä konfliktitilanteista. Minua kiinnostaa myös se, että tutkittavat ovat

lapsia ja aineisto koostuu heidän kertomuksistaan. En itse ollut paikalla keräämässä aineistoa, vaan sain sen valmiiksi litteroituna ääninauhasta. Näin ollen en ole nähnyt esimerkiksi kehon kieltä tai tuokioiden tunnelmaa tai sitä, miten lapset ovat kohdattu tutkimushetkellä. Kun on saanut valmiiksi litteroidun aineiston, on luotettava siihen, että joku toinen on litteroinut äänitteet sanatarkasti tai ilmoittanut tekstissä, jos on jättänyt jotakin kirjoittamatta. Tutkijan on myös oltava puolueeton lukiessaan aineistoa sekä kirjoittaessaan saatuja tuloksia (Tuomi & Sarajärvi, 2004). Tutkijan vastuulle jää se, että hän antaa tutkittavan olla juuri sellainen, kun on ja antaa kertoa sen, mitä haluaa. On tärkeää myös turvata ihmisarvo sekä se, ettei osallistujalle tule mitään harmia tai haittaa tutkimuksesta tai tutkimustilanteesta (Kallinen & Pirskanen, 2022).

Kun tutkitaan jotakin kiistanalaista asiaa tai tilannetta liittyen lapsiin ja perheisiin, pitää olla erityisen sensitiivinen, sillä pelkona on, että tutkimus vaikuttaa tutkittaviin lapsiin ja perheisiin negatiivisella tavalla. Hieman vanhemmat lapset varsinkin saattavat jättää kertomatta tai puhua vääristyneesti asiasta, jonka he kokevat vaikeaksi (Pösö, 2008). Tämän tutkimuksen aineiston keräämiseen on luotu turvallinen ympäristö, jossa on vain lapsi sekä kannustava tutkija. Tilanteessa lapselle painotetaan vapaaehtoisuutta sekä tutkija keskittyy positiivisesti siihen, kuinka hienosti lapset kertovat tarinoita. Pienistäkin onnistumista lapsi saa kuulla, että on keksinyt hienosti, miten tarina etenee. Tarinan valmistumisesta iloitaan yhdessä ja täytetään suostumuslomake lapsen sormenjäljellä, mikä tuntuu lapsesta hienolta ja tärkeältä.

Tärkeänä eettisenä huomiona tässä tutkimuksessa nousee esille se, että tutkittavat ovat lapsia. Kun tutkittavat ovat alaikäisiä, on sekä heiltä että heidän huoltajiltaan saatava suostumus osallistumiseen (Kallinen & Pirskanen, 2022). Luotan siihen, että kyseiset tutkijat ovat pitäneet huolta siitä, että lapselta on saatu suostumus, mutta on myös annettu mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta tilanteeseen, jos lapsi ei ole halunnut. On tärkeää myös muistaa erityinen sensitiivisyys, kun tutkimuksessa on mukana lapset (Kallinen & Pirskanen, 2022). Tur-

vallinen aikuinen ja tilanne auttaa lasta rentoutumaan sekä tutkijan ja lapsen välille muodostuu luottamussuhde. Tutkimusta tehdessä on hyvä huomioida, että niin moni näkökulma vaikuttaa jopa jo siihen, miten lähisuhteet määritellään.

Lapset voivat puhua haastatteluhetkellä siitä, mikä mieleen tulee, koska se on heille tyypillistä tarinankerronnassa. Tämä otettiin huomioon tutkimuksessa niin, että tietoja käsiteltiin tarinoina, ei niinkään koettuina asioina. Lapset ovat taitavia tarinan kertojia ja he osaavat tuottaa tutkimusaineistoa. Tutkimushetkellä on tärkeää myös luoda turvallinen ja rauhallinen ympäristö, jossa lapsi voi tuntea olonsa mukavaksi, eikä tilanne saa häiritä lapsen normaalia arkea (Kallinen & Pirskanen, 2022). Tutkimuksen tuloksiin vaikuttaa myös se, keitä tutkitaan sekä se, miten he kertovat asioista (Sevón & Notko, 2008). Tulokset olisivat varmasti erilaisia, jos tutkittavana olisivat esimerkiksi aikuiset tai hieman vanhemmat lapset, kuten nuoret.

Eettisiin asioihin tässä tutkimuksessa voi lisätä aikuisen roolin tutkimustilanteessa. Tarinat ovat toki lasten itsensä tuottamia, mutta haastatteluhetkellä tutkija ei ole ollut täysin hiljaa ja antanut lapsen vapaasti kertoa, mitä mieleen juolahtaa. Tutkija on ollut tilanteessa mukana esittämässä lisäkysymyksiä, jolloin lapsen kertomus on saanut suuntaa hieman tutkijan kysymyksistä. Tärkeä eettinen näkökulma tulee esiin myös Tarinataikurituokioiden loppupuolella. Vaikka lapsen kertoma tarina on sisältänyt konfliktia ja vaikeitakin tunteita, jokainen tarina on saatettu yhdessä tutkijan kanssa loppuun niin, että kaikilla tarinan osapuolilla on jäänyt iloinen tunnelma. Näin takaamme sen, että lapselle jää viimeiseksi tunteeksi ilo, eikä lapsi jää pohtimaan kertomaansa konfliktitilannetta sen enempää.

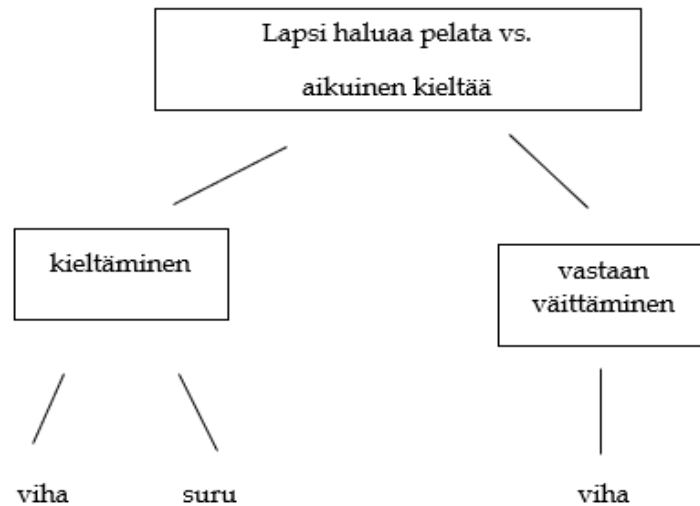
On huomattava myös, että sellaisten lasten, jotka eivät vielä osaa kirjoittaa, tulee antaa suostumuksensa tarinankertomus hetkellä (Kallinen & Pirskanen, 2022). Tämä toteutui tähän tutkimukseen saatujen aineiston kohdalla niin, että jokaiselta osallistuneelta lapselta kysyttiin, että saako tarinoita käyttää tutkimuksessa. Jos he vastasivat myöntävästi, jokainen lapsi sai painaa paperiin sormenjälkensä merkiksi suostumuksesta, ikään kuin allekirjoitukseksi. Sormenjalkia ei

käytetty muuhun kuin vain osoitukseksi siitä, että tämän lapsen tarinoita saa käyttää tutkimuksessa.

Olen ollut mukana VALTAKO-tutkimushankkeessa ja sen vuoksi, olen allekirjoittanut sitoumuksen tutkimusaineiston käytöstä sekä vaitiolovelvollisuudesta. Tärkeää on ollut myös aineiston säilyttäminen ja tutkimuksen jälkeen sen tuhoaminen. Aineistoa on säilytetty ainoastaan Jyväskylän yliopiston suojatulla levyasemalla, jonne minulle on annettu käyttöoikeudet.

6 TULOKSET

6.1 Lapsi haluaa pelata, mutta aikuinen kieltää

KUVIO 1. Konfliktityyppi, jossa lapsen ja aikuisen erimielisyys pelaamisesta ja siihen liittyvät konfliktitilanteet ja niissä syntyneet tunteet.

Kieltäminen

Lapset kertoivat, että jonkin heidän haluamansa asian kieltäminen aiheuttaa vihan tunteita lapsille, mutta myös aikuisille. Konfliktinteen aiheuttaa se, että lapsella on oma tahto ja hän haluaa pelata tablettitietokoneella, mutta aikuinen kieltää sen. Tilanteessa lapsella ja aikuisella on eri mielipide ja ne ovat vastaan toisiaan, joka aiheuttaa ristiriidan tilanteen jatkamiselle. Moni lapsi kertoi tarinassaan kuvan perusteella, että aikuinen käski vihaisesti laittamaan tablettitietokoneen pois, jonka seurauksena tarinan lapselle tuli vihan tunne. Tarinan aikuinen kielsi lasta sen vuoksi, ettei ollut peliaika tai sen vuoksi, että lapsi oli pelannut liikaa tablettitietokoneella. Kiellon aiheutti myös se, että piti alkaa syömään tai lähteä

tekemään jotakin muuta, kuten mukaan kauppareissulle. Konfliktitilanteen aiheuttaneesta kieltämisestä aineistoesimerkki seuraavaksi.

H: ...Mitä sää luulet, että miltä se tuntuu siitä tytöstä? haluatko kattoo korteista?

L: Ymm

H: Joo. Voit ottaa toiset äitille ja toiset sille tytölle ja voit vaikka ensin mieltä sitä tytön ilmettä, että miltä se tuntuu se tytöstä. Mimmonen ilme siitä tulee?

L: *(valitsee vihakortin)*

H: Mikäs se on?

L: Viha

H: Viha. Tuleeko sille viha sille tytölle? mikä sitä suututtaa siinä eniten?

L: Koska toi (äiti) käski lopettaa tabletimen

H: Kyllä.

(Esimerkki T5)

Kieltäminen aiheutti kertomusten mukaan lapsille vihan tunteen lisäksi surua. Esimerkkitarinassa lapsi kuvaili lapsen ensin vihastuneen, mutta sen jälkeen tulleen surulliseksi, koska piti lopettaa pelaaminen. Usein se johtui siitä, että aikuinen sanoi vihaiseen sävyyn, että pitää lopettaa. Lapset osasivat kuvata tarinoissaan myös sen, että tunnetila voi vaihtua kesken konfliktitilanteen. Alla olevasta aineistopätkästä voi huomata sen, että toisen tunteet ja tunnetila voivat vaikuttaa myös toisen osapuolen tunteisiin. Koska aikuinen suuttui ja kielsi vihaisesti, lapselle tulikin surullinen mieli, koska suuttui itse niin kovasti ja sanoi vihaisena pahasti äidilleen. Tilanteesta voi päätellä, että lapsi alkoi katumaan omaa niin vahvaa tunnereaktiotaan, jonka vuoksi surun tunne tuli.

L: Viha

H: Viha. Mikäs äitiä suututtaa?

L: No kun se ei lopeta

H: Niin se ei lopeta. Se sanoo siinä, että pitäis lopettaa

L: Niin, mutta se ei lopeta

H: Mitä sä luulet, että vastaako se lapsi sille jotain?

L: Ei

H: Se ei vastaa sille, mutta se ei lopeta?

L: Ei

H: Joo. Mitä sä luulet, mitähän toi, ai sillä muuttui? mikä sillä tuli tähän, mikä tunne?

L: Suru

H: Suru tuli. Mistähän se johtuu, että sille tuli suru?

L: Vaikka se tykkää kovasti siitä äitistä, niin sitä harmittaa, kun se vahingossa sanoi, että häivy että se tarkoitti, että, että että häivy täältä, mä en halua enää ikinä koskaan nähdä sua

H: Sanooko se sille sille äidille?

L: Joo se sanoo, ja sille tuli suru, kun se sano sillei

(Esimerkki T5)

Vastaaan väittäminen

Useammassa tarinassa lapset kertoivat, ettei kuvan lapsi suostunut heti laittamaan tablettitietokonetta pois, aikuisen kiellosta huolimatta. Tällaisessa tilanteessa lapsi on aktiivinen toimija aikuisen lisäksi. Lapsi ei ainoastaan kuuntele vanhemman käskyä lopettaa, vaan väittää vastaan, jonka vuoksi konfliktitilanteessa syntyy tunteita. Tilanne aiheutti sekä tarinan aikuisessa että lapsessa viihaisuutta. Tarinan lapsi alkoi väittää vastaan aikuiselle, ettei halua lopettaa heti. Tällaisesta tilanteesta esimerkki alapuolella.

L: Äiti sanoo tosi ilkeesti, että lopeta

H: Ai se sanoo tosi ilkeesti, että lopeta, niinkö?

L: *Nyökkää*

H: Joo. No mitäs sä luulet, että tää poika, mitähän se aattelee, kun se äiti sanoo ilkeesti?

L: Se sanoo tosi vihaisesti, että en lopeta

H: Eli äiti sanoi tosi ilkeesti, että lopeta ja poika sanoo tosi vihaisesti, että en lopeta. Onko niillä vähän riita siinä nytte?

L: *Nyökkää*

(Esimerkki P10)

Vastään väittämisen seurauksena osa tarinan kertoneista lapsista kuvasi vanhemman ja lapsen välille syntyvän riidan. Riidan aikana kummallekin osapuolelle tuli lasten kertomusten perusteella tunnetilaksi viha. Konfliktitilanteen aiheutti myös se, ettei lapsi huomioinut aikuisen käskyä ennen kuin suostui lopettamaan. Lapsi jätti kokonaan huomioimatta aikuisen käskyn lopettaa, joka aiheutti aikuisessa vihan tunnetta. Aikuinen käski vihaisesti lopettamaan, koska lapsi ei totellut heti. Tämä aiheutti lapselle myös vihan tunteen, koska hän haluaisi kovasti vielä jatkaa pelaamista, mutta ei saa. Tästä aineistoesimerkki alla.

H: Tämmöinen ilme. Mikähän tämä on?

L: Vihainen

H: Vihainen. Mikä sitä äiti suututtaa tässä?

L: Se, että se poika vaan pelaa, vaikka se ei sais pelata

H: Niin, se jatkaa sitä pelaamista, niinkö vaikka ei saisikaan?

L: Ymm

H: Joo. Tota mitä sää aattelet, että minkälainen ilme sillä pojalla on tässä tilanteessa? Mikä ois tässä sille semmonen sopiva?

L: Sillekin tulee tämmöinen

H: Tuleeks sillekin tämä. Mikäs tää olikaan?

L: Vihainen

H: Vihainen. Mitäs poikaa suututtaa?

L: Että se ei saa pelata

H: Niin. Tää äiti sanoo, että ei saa pelata ja tämä ei uskonut, niinkö? Sekä jatkoi silti sitä pelaamista?

L: Joo

(esimerkki T10)

6.2 Lapsi uhmaa sovittuja sääntöjä

KUVIO 2. Konfliktityyppi, jossa lapsi uhmaa aikuisen asettamia sääntöjä ja siihen liittyvät konfliktitilanteet sekä niissä syntyneet tunteet.

Lapsi pelaa salaa tai ilman lupaa

Kaksi lasta kertoi nolostumisen tunteen tulevan siitä, että tarinassa lapsi pelaa salaa tai ilman lupaa aikuisen tietämättä. Lapsi uhmasi sovittuja sääntöjä ja se aiheutti konfliktitilanteita. Uhmaaminen tarinoissa näkyy esimerkiksi sillä, ettei lapsi tottele aikuisen määräämiä sääntöjä tai ei tee niin kuin aikuinen sanoo. Tilanteissa tunteiksi muodostui nolostuminen ja tunteet syntyivät usein sen seurauksena, että lapsi tiesi tekevänsä jotakin väärin ja aikuinen sai tietää siitä. Alla esimerkki aineistosta.

L: Toi otti salaa pädin sille ja sitten kun sitten kun meidän äiti tulee niin niin sitten se et sillei, että ei pelihetkeä nyt (naurahtaa)

(esimerkki T2)

Aikuisen reaktio

Tarinoissa lapset kuvasivat sekä lasten että aikuisten tunteita. Lapsi kuvasi tarinassaan, että äitiä alkaa vihastuttamaan, koska lapsi on ottanut tablettitietokoneen salaa ja sen jälkeen lasta alkaa nolottaa se, että pelaa ilman lupaa. Lapsi tietää, ettei saisi pelata salaa ja huomaakin, että se saa äidissä tunteet valloilleen. Tässäkin aineistoesimerkissä on huomattavissa se, että lapsi on osannut kuvata monia tunteita tapahtuvan saman konfliktitilanteen aikana. Lapsi on osannut kertoa, että teoilla on seurauksia ja salaa pelaaminen aiheuttaa nolostumista juuri sen vuoksi. Äiti suuttuu siitä, että lapsi pelaa salaa ja tarinan lapsi selkeästi huomaa, että on tehnyt väärin. Esimerkistä on nähtävissä se, että osapuolten tunteet vaikuttavat toisiinsa. Alla olevasta aineistoesimerkistä voidaan lukea, että äidin vihainen reaktio kertoo lapselle sen, että hän on tehnyt väärin ja se alkaa nolottaa.

L: No sitä vähän vihastuttaa, kun se otti salaa

H: Äitiä vihastuttaa, kun otti salaa pädin lapsi, niinkö? (äitikortin viha)

L: Ja lasta nolottaa (näyttää tyttökortin nolous)

H: Nolottaa lasta

(esimerkki T2)

Ei sopiva aika pelaamiselle

Yhtenä esimerkkitalanteena aineistosta nousi se, ettei ollut sopiva aika pelata. Lapsi kertoi tarinassaan, että lapsi halusi pelata kesken ruokailun. Toinen lapsi taas kertoi, että lapsen piti mennä nukkumaan, mutta ei suostunut, koska halusi pelata tablettitietokoneella. Nämä tilanteet aiheuttivat vihan tunteita. Lapsen uhmaamisen tässä voi määritellä niin, että lapsi varmasti tietää aikuisen kanssa yhdessä sovitut säännöt, mutta ei halua toimia niiden mukaisesti. Aikuinen pitää

kiinni sovituista säännöistä, mutta lapsi ei tottele ja se aiheuttaa konfliktitilanteen. Alla aineistopätkä tästä.

L: Ootappas se menee kattoo pädiä ruuan jälkeen, vaikka sen ois pitäny syödä

H: Sekö lähtee pois ruokapöydästä niinkö?

L: Joo

(Esimerkki T3)

Perheissä on sovitut säännöt, esimerkiksi ruokailuja ja nukkumaanmenoa koskien ja ne ovat sovitettu etukäteen. Ristiriitatilanteita syntyy, koska lapsi haluaisi pelata, mutta säännöt sanovat, ettei ruokapöydästä saisi lähteä, eikä tablettitietokonetta tuoda ruokapöytään. Toisessa tarinassa lapsi ei suostu menemään nukkumaan, koska haluaa katsoa tablettitietokoneelta ohjelmaa. Alapuolella on tästä esimerkki.

H: No mitäs se sanoo se äiti sitten siinä?

L: Että nyt pitää mennä nukkumaan.

H: No mitäs sitten se tyttö sanoo?

L: Että se ei jaksa.

H: Ei jaksa mennä nukkumaan. Miten sitä väsyttää niin kovasti?

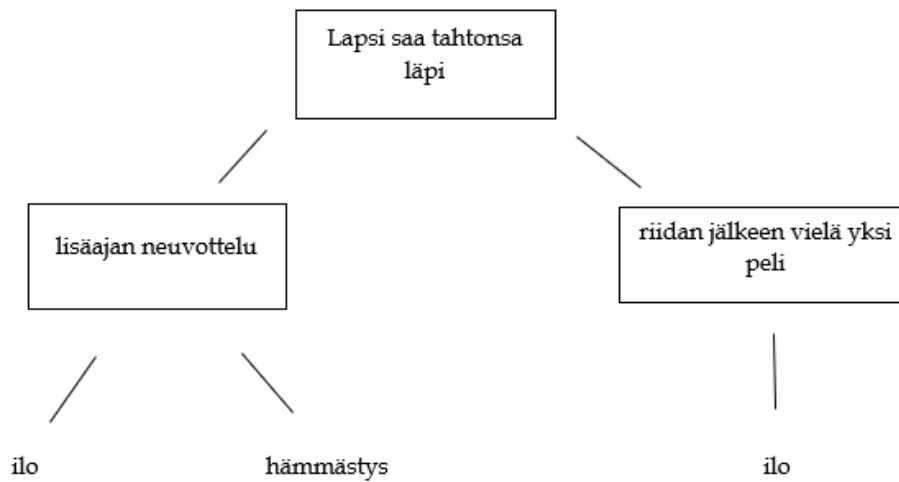
L: Kun se haluaa olla i-pädillä

H: Ai haluaa pelata i-pädillä.

L: Joo

(esimerkki T4)

6.3 Lapsi saa tahtonsa läpi

KUVIO 3. Konfliktityyppi, jossa lapsi saa tahtonsa läpi ja aikuinen myöntyy. Kuviossa esiteltynä siihen liittyvät konfliktitilanteet ja niissä syntyneet tunteet.

Lisääajan neuvottelu

Konfliktitilanteen eli pelaamisen kieltämisen jälkeen osassa tarinoita lapsen tahto oli vahvempi kuin aikuisen ja aikuinen heltyi lapsen haluamaan asiaan. Konfliktitilanne ei ehtinyt kunnolla alkaa, kun sovittiin, että lapsi saisi jatkaa pelaamista vielä yhden pelin ajan. Yhdessä tarinassa lapsi itse neuvotteli itselleen lisääaikaa tablettitietokoneella pelaamiseen. Neuvottelu meni niin, että aikuinen oli sitä mieltä, että pitää lopettaa heti, mutta lapsi pyysi saada pelata sillä hetkellä meilläään olevan pelin loppuun, minkä jälkeen lopettaisi. Tarinan aikuinen suostui ja kumpikin tuli iloisiksi. Kuten alla olevasta aineistopätkästäkin voi huomata, tilanteessa tehtiin kompromissi, joka sopi kummallekin. Lapsi sai pelata yhden pelin loppuun ja aikuinen sai sen avulla lapsen lopettamaan pelaamisen.

L: No se sanoo, vaikka että voinks mää pelata tän loppuun

H: Ymm. No mitäs äiti sanoo siihen?

L: Okkei, mutta sen jälkeen sitten pois

H: Joo, sen jälkeen pitää sitten laittaa pädi pois

...

L: Iloinen

H: Iloinen ilme ja mikäs tuli äitille?

L: Iloinen

H: Kummallekin tuli iloinen ja hyvä mieli

(Esimerkki T2)

Ilon tunteen lisäksi lisääjan saaminen aiheutti kerrotuissa tarinoissa myös hämmästyksen tunteen. Yksi lapsi kertoi tarinassaan, että aikuisen lupaama lisäaika hämmästytti kovasti. Lapsi ja aikuinen olivat ensin kiistelleet siitä, saisiko lapsi pelata vai ei, mutta saikin lapsen yllätykseksi vielä hieman lisäaikaa pelaamiselleen. Vaikka alla olevassa aineistoesimerkissä lapsi nimeää tunteeksi kummastuksen, hän tarkoittaa sillä hämmästystä ja näyttääkin tunnekorteista hämmästyneen ilmeen. Niin kuin tulevasta aineistoesimerkistä voi huomata, tunteille voi nimetä synonyymejä, vaikka niillä tarkoitetaan samaa asiaa.

H: Mikäs ilme tuli lapselle?

L: (*nauraa*) No se kummastu

H: Se muuttui vähän. Mikäs tää on?

L: Se on, että se kummastui, että miks se äiti antoi sille semmosen luvan ja sitten se alkoi äkkiä kattoo sitä

H: Niin se kummasteli, että äiti antoikin luvan kattoo, niin se kummasteli sitä

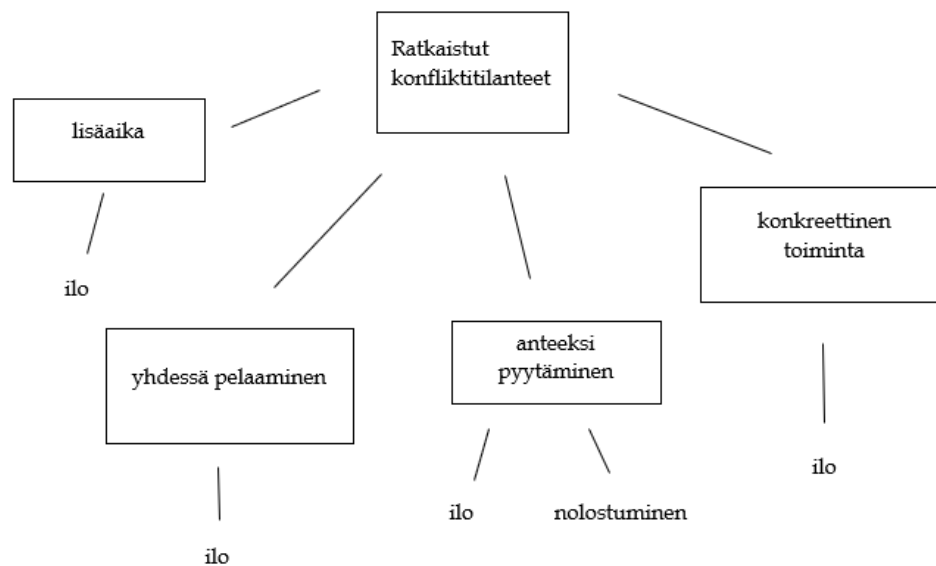
L: Niin

(esimerkki T5)

Riidan jälkeen vielä yksi peli

Lapset osasivat kertoa nolostumisen tunteesta sen, että se tulee usein myös riidan jälkeen. Tarinoissa lasta alkoi nolottaa, kun vihastui niin kovasti, kun aikuinen kielsi pelaamasta tai katsomasta tablettitietokonetta. Yksi lapsi kertoi kuitenkin nolostumisensa jälkeen, että lapsi pyysi, että saako pelata vielä meneillään olevan pelin loppuun, mihin äiti suostuu ja sen jälkeen lapsi lopettaa kiltisti. Riitatilanne loppuu iloon, vaikka aikaisemmin on tuntenut ensin vihaa, jonka jälkeen lasta nolostuttaa niin iso tunteenpurkaus ja sen jälkeen tehdään sovinto. Kaikille tulee siitä iloinen mieli ja lapsi saa pelata vielä yhden pelin, jonka jälkeen lopettaa sovitusti. Konfliktitilanne syntyi, mutta aikuinen ei halunnut tuottaa lapselle pahaa mieltä, joten antoi lapsen jatkaa pelaamista.

6.4 Ratkaistut konfliktitilanteet

KUVIO 3. Konfliktitilanteet, jotka ovat saaneet ratkaisun ja niihin liittyvät tunteet.

Yleisesti ilon tunne esiintyi jokaisessa tarinassa, koska lapsi koitti yhdessä haastattelijan kanssa ratkaista konfliktitilannetta ja varta vasten pohdittiin sitä, mitä tapahtuu, jotta tilanne ratkeaisi niin, että jokaiselle osapuolelle tulisi ilon tunne loppuksi. Tässä luvussa kuitenkin keskityn enemmän ratkenneisiin konfliktitilanteisiin ja siihen, miten tilanteet ratkeavat. Tutkimuksen aineistosta selviää, että jokin asia on aiheuttanut konfliktin lapsen ja aikuisen välille, jonka seurauksena tunne on syntynyt. He ovat kuitenkin pystyneet kertomusten mukaan selvittämään konfliktin keksimällä jonkin muun ratkaisun kuin tablettitietokoneen katselun tai pelaamisen jatkaminen.

Lisäaika

Lisäaika oli yksi keino konfliktitilanteen ratkeamiselle. Lapset kertoivat, että tarinan lapset tulivat heti iloisiksi, jos aikuinen antoikin lisää katseluaikaa, vaikka oli ensin kieltänyt. Osa lapsista väitti vastaan, kun aikuinen kielsi, mutta myöhemmin aikuinen myöntyi antamaan lisää katseluaikaa. Usein kerrotuissa tarinoissa, lapsi sai lisääaikaa, jonka jälkeen lopetti kiltisti. Se, että lapsi lopetti hetken lisäajan jälkeen, ilostutti tarinoissa aikuista. Lisäajan neuvottelu tulee jo aikaisemmin lasten tahdon läpi saamisena, mutta tässä sitä on ajateltu ratkaisun näkökulmasta. Lisäaika on konfliktin ratkaisu, eikä konflikti ehdi edes alkaa kunnolla, vaikka aikuisella ja lapsella on eri mielipide. Lisäaika on näkökulma sekä ratkaisuksi että siihen, että lapsi saa tahtonsa läpi. Lapsi on aiemmin toimija, koska haastaa aikuisen mielipiteen lopettamisesta. Lisäajan saaminen aiheutti myös sen, että lapsi ei enää uhmannut aikuisen sääntöä sen jälkeen, vaan lopetti heti yhden pelin jälkeen. Seuraavassa aineistoesimerkissä kiva ja hyvä mieli on tulkittu ilon tunteeksi.

L: Niin että se isä sanoo, että se saa vielä hetken pelata ja sit lopettaa

H: Ymm, niin isä vois sanoa sille, että saat hetken pelata ja sitten lopetetaan

L: Ymm

H: No miltäs se tuntus sitten pojasta?

L: Ehkä kivalta

H: Kivalta ymm ja sitten se sais pelata vielä

L: Ymm

L: Hetken

V: Ymm

L: Ymm. Entäs iskälle, minkälainen tuota iskälle tulis sitten?

V: No sille tulis hyvä mieli, koska se tuota niin niinkun sit se lopetti

L: Ymm, se lapsi lopetti sen pelaamisen sitten

V: Ymm

(Esimerkki P5)

Yhdessä pelaaminen

Aineistosta nousi esiin, että äiti oli kysynyt, haluaako lapsi pelata yhdessä. Se ilahdutti sekä aikuista että lasta, koska sai jatkaa pelaamista vielä hetken aikaa.

Tästä esimerkki alapuolella.

L: Sitten se äiti meni sanomaan, että sekin haluaa pelata sillä, niin sen vuoro pelata, niin sitten se pelaa. Sitten ne saa pelata yhdessä

H: Aa, se pisti pois sen tabletin ja sillä oli silloin vielä se vihaistus, ja sit se äiti sanoi, että sekin haluaa pelata niinkö?

L: Ei, kun sitten se sanoo, että me voidaan pelata yhdessä

H: Voidaan pelata yhdessä, sanoo se äiti niinkö?

L: Joo

H: Ja sitten sille pojalle tulee tällöinen, iloinen ilme?

L: Joo

(Esimerkki T10)

Edellä mainittu tilanne ratkesi kummallekin mieluisalla tavalla. Lapsi halusi jatkaa vielä pelaamista ja äiti ja lapsi saivatkin yhteistä tekemistä ja yhdessä vietettyä aikaa, mistä johtui ilon tunne.

Anteeksi pyytäminen

Lapset osasivat kertoa tarinoissaan, että riidan jälkeen kumpikin osapuoli pyysi anteeksi omaa suuttumustaan ja tarinassa ollut lapsi sitä, ettei ollut totellut äitiään heti. Anteeksi pyytämisen seurauksena kummankin tunteeksi vaihtui ilo. Tilanteessa oli ensin vihan tunne, jonka jälkeen tilanne ratkesi ilon tunteeseen, kummankin pyydettyä anteeksi. Tästä voi myös huomata sen, että lapsi osasi kuvata sen, miten tunteet vaihtuvat kesken konfliktitilanteiden ja millainen seuraus anteeksipyynnöllä on. Kertomuksesta paistaa myös opittu tapa riidan selvittämiseksi. Kun on riita tai tehnyt jotakin huonolla tavalla, on pyydettyä anteeksi, jolloin konflikti voi ratketa. Alla esimerkki tästä.

L: No kun äiti ja lapsi sanoo että ei, niin sitten niinkun pitää pyytää niinkun anteeksi

H: Niin se äiti teki niinkun näin, sormella ja sitten lapsi, pitää pyytää anteeksi? Mitä sä aattelet, että kumpi pyytää anteeksi?

L: Molemmat, koska äitihän oli vihainen ja toi oli niinkun tota, niinkun, vaan että ää mä en halua panna

H: Joo, eli molemmat pyytää anteeks. Mistä asiasta se lapsi pyytää anteeksi?

L: Koska se ei totellut sitä

(Esimerkki T8)

Konkreettinen toiminta konfliktin ratkaisuksi

Aineistossa kuvailtiin lapsen suuttuneen voimakkaasti ja heittäneen tablettitietokoneen lattialle tahallaan. Tässä tapauksessa lapsen viha muuttui fyysiseksi teoksi. Lapsi kuitenkin kuvaili, että tarinassa lapsen piti odottaa hetki, jotta pystyi rauhoittumaan. Tarinan kertonut lapsi osasi kuvata konkreettisen asian eli rauhoittumisen, mitä tehdä, jos konflikti alkaa. Hän kuvasi, kuinka konfliktin voi ratkaista, minkä jälkeen konfliktin alussa ollut tunne vaihtuu kevyempään, jolloin tilanne raukeaa. Rauhoituttuaan lapsen tunnetila vaihtui iloksi. Seuraavaksi esimerkki aineistosta.

H: Joo. Miksi sille iskälle tulisi hyvä mieli, mistä asiasta?

L: Siitä, että se poika pikkasen aikaa odotti

H: Niin, totta. Se, enpä olisi kuule keksinyt itte. Se poika odotti pikkasen aikaa, niin siitä tuli sitten hyvä mieli.

L: Nyökkää

Tarinan kertonut lapsi osasi hienosti sanoittaa riidan kulkua voimakkaasta vihan tunteesta pienen rauhoittumisen jälkeen ilon tunteeseen. Toisessa tarinassa aikuisen ja lapsen välille syntyi konflikti, mutta he kummatkin ottivat hetken aikaa itselleen rauhoittuakseen. Lapsi kertoo tarinassaan konkreettisesti, miten voimakkaan vihan tunteen jälkeen toimisi, joisi hieman vettä ja laskisi kymmeneen. Rauhoittumisen jälkeen he kohtasivat toisensa uusin silmin ja pyysivät toisiltaan anteeksi. Kummallekin jäi konfliktista huolimatta iloinen tunne tarinan loppuksi, mistä alla esimerkki.

H: Vaihtuiko äitin ilme, niinkö? mikä tunne äitille tuli?

L: Iloinen

H: Mistä sille tuli iloinen?

L: Öö no koska se rauhottui ja hengitti ja otti lasin vettä ja (*mieltii*) ja sitten se hengitti ja sitten se laski kolmeen ja sitten öö (*mieltii*)

H: Niin se rauhottui, hengitti ja otti

L: Lasin vettä ja sitten se laski kymmeneen

H: Joo

(Esimerkki T9)

Konfliktitilanteiden yhtenä konkreettisenä ratkaisuna toimi aikuisten keksimä jokin muu tekeminen kuin tablettitietokoneen katsominen. Tarinoissa esimerkiksi konfliktitilanne syntyy siten, että lapsi haluaisi jatkaa pelaamista, mutta aikuinen kieltää, koska pitää lähteä käymään kaupassa. Vaikka lapsi väittää vastaan ja vihostuu sekä haluaisi jatkaa pelaamista, tunne kääntyy kuitenkin iloksi, koska

kauppaan lähteminen onkin mukava asia. Lapsi myöntyy nopeasti iloon ja haluaa lähteä kauppaan. Tässä tilanteessa aikuisella on perusteltu ja konkreettinen syy kieltää tablettitietokoneella pelaaminen. Kaupassa käyminen houkuttelee lapsen nopeasti pois näytön ääreltä. Seuraavaksi tulevassa aineistoesimerkissä äkäisellä tarkoitetaan vihaista ja se on tuloksissa tulkittu myös niin.

L: Äkäinen (*nauraa*)

H: Äkäinen. Tuleeko siitä äkäinen?

L: Tulee, kun siksi kun että ei halua, siksi että ei saa enää pelata

H: Niin siitä tulee äkäinen, kun se iskä sanoi, ettei saa enää pelata. Joo. Mitä se sanoikaan sille iskälle, kun se iskä sanoi, että ei saa pelata? Mitä se vastasi iskälle?

L: Siksi, että pitää lähteä kauppaan

(esimerkki P3)

Toinen lapsi kuvaili, että tarinan lapsi haluaisikin pelaamisen sijasta tehdä koti töitä, muun muassa kastella kukkia niin siitä tuli iloinen mieli, sekä tarinan lapselle että aikuiselle ja tilanne ratkesi. Aikuinen sai konkreettisesti siirrettyä lapsen huomion johonkin vielä mukavampaan asiaan, jolloin pelaaminen unohtui

Aineistosta noussut esimerkki konkreettisesta toiminnasta oli myös se, että lapset kertoivat, että saivat palkinnoksi pelata tablettitietokoneella. Ensin aikuinen määräsi tehtäväksi esimerkiksi kotityöt, jonka jälkeen antoi luvan pelata hetken aikaa. Lapsi kuitenkin kertoi tarinassaan, että lapsi ei heti halunnut siivota, vaan olisi halunnut katsoa lempiohjelmansa ensin. Hän suostui kuitenkin lopulta siivoamaan, koska tiesi, että saisi luvan jatkaa katselua. Tilanteessa käytettiin tablettitietokonetta motivoimaan lasta siivoamiseen.

H: Ja mitä se sanokaan se isi sille pojalle siinä?

L: Silleen, että nyt siivotaan ja sit saa kattoo pädiä

(Esimerkki P4)

Kahdessa tarinassa haastateltu lapsi kuvaili tilanteen toisinpäin. Toisessa tarinassa äiti käski lasta lopettamaan ohjelman katsomisen, mutta lapsi ei halunnut. Tarina päättyi siihen, että äiti lupasi lapselleen suklaata palkinnoksi, jos lopettaisi tablettitietokoneen katsomisen. Lapsi sai konkreettisen asian palkinnoksi, jolloin tablettitietokone unohtui. Lapsi lopetti pelaamisen ja kummallekin tuli iloinen olo. Alla olevan esimerkissä oleva parempi mieli, on tulkittu ilon tunteeksi.

L: Ymm, silleen, että äiti lupaa sille niinkun suklaata ja sitten että niinkun se äitikin saa sitä suklaata

H: Niin, että sille tytölle tulisi parempi mieli, kun se äiti olisi sanonut, että se saa suklaata

L: Sitten ku se lopetti sen, kun se oli niin kiltti

(Esimerkki T11)

Toisessa tarinassa isähahmo houkuttelee lapsen lopettamaan tablettitietokoneen katselemisen sen avulla, että lupaa kaupassa käydessään lapselle lelun. Tässä tarinassa lasta koitetaan konkreettisesti houkutella pois tablettitietokoneen luota, keksimällä jonkun muun "paremman" palkinnon. Kummallekin tulee ilo, isälle siitä, että lapsi lopetti pelaamisen ja lapselle siitä, että pääsi kauppaan ja tälle luovattiin kaupasta lelu. Seuraavaksi aineistoesimerkki.

H: Ja niillä muuttui ne ilmeet. Mitkä niille tuli?

L: Iloiset

H: Iloiset. Mikä isää ilostuttaa siinä eniten?

L: No koska ne meni kauppaan

H: Ai, ne meni kauppaan, niin isää ilostutti. Joo. No entäs tätä tyttöä?

L: Se halus sieltä lelun, niin se isä sanoi, että se saa lelun

H: Mitä se isä lupasi sille?

JU: Että se saa sieltä kaupasta lelun

(Esimerkki T13)

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten lapset kertovat konfliktitilanteista ja niissä syntyvistä tunteista. Lapsille näytettiin piirrettyä kuvaa, jossa tapahtuu jokin konflikti. Aineistokseni valittiin vain yksi kuva, jonka vuoksi lapset keskittyvät tarinoissaan aikuisen ja lapsen väliseen konfliktitilanteeseen, joka syntyy digitaalisen laitteen takia ja kuvailevat siinä tapahtuvia tunteita. Kuva, josta lapset kertoivat sisältää hyvin arkisen tilanteen, lapsi pelaa tai katsoo tablettitietokonetta ja aikuinen heristää tilanteessa sormeja kiellon merkiksi (ks. Liite 1). Tällainen tilanne voisi hyvinkin olla olemassa lasten omassa arjessa. Tutkimuksessa halusin lähteä kuitenkin lapsen kerronnan näkökulmasta. Kerrotut tarinat ja tilanteet ovat lasten itse kertomia, mutta tutkimuksen kerääjä on ollut tilanteessa tukena ja tilanteessa on käytetty apuna myös tunnekortteja.

Tämä on tärkeä tutkimus, koska se tuo esille sen, miten lapset hahmottavat konfliktitilanteita ja tunteita. Tulokset antavat suuntaa siitä, millaista kerrontaa lapset tuottavat ja miten heidän iästään huolimatta voi saada paljonkin aineistoa ja tutkimustietoa. Tutkimusaineiston keruun aikana lapsen ääni tuli kuuluviin ja tutkija kuunteli. Tulokset saattaisivat olla erilaisia, jos tarinan kerronta olisi tapahtunut täysin vapaasti, ilman aikuisen minkäänlaista tukea. On kuitenkin hyvä huomata, että tutkija antoi lapsen vapaasti kertoa, mistä halusi, mutta johdatteli esimerkiksi kertomaan enemmän kysymysten avulla tai näyttämällä tunnekortteja lapselle.

Kun tutkitaan jotakin kiistanalaista asiaa tai tilannetta liittyen lapsiin ja perheisiin, pitää olla erityisen sensitiivinen, sillä pelkona on, että tutkimus vaikuttaa tutkittaviin lapsiin ja perheisiin negatiivisella tavalla. Hieman vanhemmat lapset, kuten nuoret varsinkin saattavat jättää kertomatta tai puhua vääristyneesti asiasta, jonka he kokevat vaikeaksi (Pösö, 2008).

Kronqvist (2004, 27) esittää mukaillen Laursenin (1993) kolmea päätapaa ratkaista konflikteja. Niistä yksi on huomion muualle kääntäminen (Kronqvist, 2004; Laursen, 1993). Tämä näkyi myös tässä tutkimuksessa siten, että lasten kertomusten mukaan, tilanteissa, joissa aikuinen käänsi lapsen huomion johonkin muuhun mieleiseen asiaan, tablettitietokone unohtui ja tilalle tuli seuraavaksi tapahtuva asia. Tämä tuotti lasten mukaan ilon tunnetta. Lapset osaavat myös neuvotella heitä koskevista asioista (Kronqvist, 2004, mukaillen Laursenia, 1993). Neuvottelu näkyi myös lasten tuottamissa tarinoissa niin, että he eivät olleet ensin tyytyväisiä aikuisen käskyyn lopettaa tablettitietokoneella pelaaminen, niin he keksivät neuvotella tilanteessa. Tilanne meni niin, että lapsi neuvotteli itselleen lisää aikaa tablettitietokoneen seurassa. Vaikka lapset uhmaavatkin aikuisten päätöksiä, he eivät kuitenkaan kävele aikuisten yli vaan kunnioittavat lopulta sääntöjä (Sevón, 2015). Tässä pro gradu- tutkielmassa se näkyi niin, että jokainen lapsi lopulta lopetti pelaamisen, oli tilanne tai konflikti minkälainen tahansa.

Lapsille tutuimpia tunteita ovat niin sanotut perustunteet eli ilo, suru ja viha ja niin edelleen (Kanninen & Sigfrids, 2012). Tässä tutkimuksessa tulikin esille, että lapset pystyivät nimeämään perustunteita ja kertomaan niiden ympärille konfliktitilanteessa tapahtuvan tarinan. Tutkimuksessa keskityttiin tilanteisiin, joissa tunteet muodostuivat. Lapset kertoivat tilanteista ja tapahtumista, joissa heidän mielestään voitaisiin tuntea iloa, surua, vihaa, nolostumista ja hämmästyä.

Tämän tutkimuksen aineistosta oli huomattavissa, että lasten oli hieman haastavaa totella aikuisten asettamia rajoja. Saarikiven ja Martikaisen (2019) mukaan se saattaa johtua siitä, että pelit ovat suunniteltu koukuttavaksi ja niihin uppoutuu helposti pitkiksi ajoiksi (Saarikivi & Martikainen, 2019). Digitaaliset laitteet eivät itsessään aiheuta konflikteja, vaan niihin liittyvät säännöt ja sopimukset ennemminkin. Tässä tutkielmassa lapset kertoivat tilanteista, joissa aikuiset asettivat sääntöjä ja niitä olivat muun muassa peliaikaan ja suoraan tablettitietokoneen pelaamisen tai katselun kieltämiseen. Digitaaliset laitteet eivät kuitenkaan pelkästään tuota konflikteja, vaan saattavat tuoda perheen kesken posi-

tiivisia kokemuksia (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2021). Tämänkin tutkimuksen tuloksissa on huomattavissa se, että iloa tuotti se, että vanhempi halusi pelata lapsen kanssa yhdessä. Digitaalinen laite voi yhdistää lapsen ja vanhemman tekemään jotakin mukavaa yhdessä.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Laadulliseen tutkimukseen liittyy usein varovaisuutta liittyen totuuksien löytämisen mahdollisuuteen (Patton, 2002). Tämän tutkimuksen luotettavuutta on voitu lisätä niin, että analyysi on pyritty kuvaamaan tarkasti. Näin lukijalle tulee selkeä kuva siitä, miten tutkimus on edennyt. Halusin tuoda esille myös analyysivaiheen tarkasti, koska sen aikana tapahtui muutoksia niin aiheeseen kuin näkökulmaan. Muutos on kuvattu analyysissä perusteluineen. Lisäksi tutkimuksen tulosesitykseen on lisätty aineistokatsauksia litteroiduista haastattelutarinoista ikään kuin todentaakseen tulkintojen uskottavuutta.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan myös tarkastella aineiston perusteella (Patton, 2002). On huomattava, että tässä tutkimuksessa aineisto on saatu, enkä itse ole ollut mukana keräämässä sitä. Tutkimusaineisto koostuu myös lasten kertomuksista, joka antaa tutkimukselle erilaisen näkökulman kuin jos kyseessä olisi aikuisilta kerättyjä kertomuksia. Laadullisen tutkimuksen kehityksessä usein törmätään puolueettomuuteen (Tuomi & Sarajärvi, 2004). Toisin sanoen tutkija ei ota kantaa mihinkään suuntaan ja aineistoa luetaan neutraalisti. Tulokset tulevat suoraan aineistosta analyysivaiheen jälkeen, eikä niitä voi väärin tulkita tai yrittää ylitulkita.

Analyysiä tehdessäni olen kuitenkin ottanut huomioon, että lapset ovat kertoneet erilaisista tunteista eli tutkimustulokset perustuvat tarinoille. Jokaisen tarinan lopuksi tutkija on halunnut käydä lapsen kanssa konfliktitilanteen läpi, jotta jokaiselle lapselle jäisi positiivinen tunne tuokion lopuksi. Olisi erityisen mielenkiintoista tutkia sitä, miten lapset kertoisivat konfliktitilanteissa tapahtuvista tunteista spontaanimminkin arkisten tilanteiden lomassa. Tässä tutkimuksessa

tarinat ovat tuotettu sitä varten tarkoitettulla tuokiolla ja lapselle on kerrottu, mitä tuokiolla tapahtuu. Tutkimushetkellä tutkija on myös ollut tukena hieman ohjaamassa lapsen tarinaa. Tutkimuksen tulokset voisivat olla erilaiset, jos tarinat olisivat esimerkiksi tulleet havainnoinnin kautta keskellä arkea. Luottamusta lisää myös se, että tutkimusaineiston on kerännyt ammattilainen ja osaava tutkija, joka on pitänyt Tarinataikuruokioita ennenkin eli hänellä on ollut osaamista lasten tarinoiden kanssa sekä tuokiolla tapahtuvan leikin kanssa.

Jatkotutkimuksissa voisi selvittää vielä tarkemmin, miten konfliktitilanteet ratkeavat ja keskustellaanko niistä tarpeeksi. Olisi tärkeää tukea lapsen ongelmanratkaisu- ja tunnetaitoja niin, että omille sekä muiden tunteille saisi selityksen. Jatkotutkimuksissa olisi mielenkiintoista selvittää myös sitä, onko vanhemmillä ja lapsilla tarpeellinen tunnetaitojen osaaminen ja miten ikä vaikuttaisi siihen, miten lapset kertoisivat tunteista sekä konfliktitilanteista.

Tässä tutkimuksessa konfliktitilanteet liittyivät pelkästään digitaalisiin laitteisiin, joten olisi mielenkiintoista tutkia myös mitä muita konfliktitilanteita lapset nimeäisivät ja millaisia tunteita niistä nousisi esille. Tässä tutkimuksessa tarinat sijoittuvat kodin ympäristöön ja lasten tarinat sisälsivät usein vanhemmat. Olisi mielenkiintoista selvittää, miten lapset kertovat konfliktitilanteista ja niissä esiintyvistä tunteista esimerkiksi päiväkodin tai koulun ympäristössä. Tutkimus olisi voitu analysoida narratiivisin keinoin, mutta se olisi ollut hieman haastavaa, sillä narratiiviseen tutkimustapaan liittyy se, että tarinat ovat totta ja tapahtuneet tosielämässä. Tässä tutkimuksessa näin ei ollut. Tutkimuksen aineiston tuottajat olivat myös lapsia, joiden tarinan kerronta ei välttämättä ole ihan niin totuudenmukaista, jos vertaa aikuisiin. Tämän tutkimuksen tulokset antavat suuntaviivaa siitä, miten jo lapsetkin kertovat vaikeistakin asioista ja, miten he hahmottavat arkisissa tilanteissa tapahtuvia konflikteja.

LÄHTEET

Aarsand, P. 2007. Computer and Video Games in Family Life. The digital divide as a resource in intergenerational interactions. SAGE Publications. Vol 14:2, 235-256.

Bjerke, H. 2011. 'It's the way they do it': Expressions of agency in child-adult relations at home and school. *Children & Society*, 25, 93-103.

Cockburn, T. 2005. Children and the Feminist Ethic of Care. SAGE Publications. 12:1. 71-89.

Eisenberg, N., Fabes, R. A., Guthrie, I. K. & Reiser, M. 2000. Dispositional Emotionality and Regulation: Their Role in Predicting Quality of Social Functioning. *Journal of Personality and Social Psychology*. 78:1, 136-157.

Engel, S. 1995. The stories children tell. Making sense of the narratives of childhood. Freeman.

Forsberg, H. 2005. "Talking feels you wouldn't love dad anymore". Children's emotions, close relations and domestic violence. Teoksessa M. Eriksson, M. Hester, S. Keskinen & K. Pringle (toim.) *Tackling Men's Violence in Families. Nordic Issues and Dilemmas*. Bristol: The Policy Press, 49-65.

Halldén, G. 2003. Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk Forskning i Sverige*. 8:1-2, 12-23.

Heikkinen, H. L. T. 2010. Narratiivinen tutkimus - todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS- kustannus. 143-160.

- Häkkinen, P. 2019. Älylaitteet oppimisen välineenä: teknologia voi tukea ajattelun kehittymistä ja vuorovaikutusta. Teoksessa S. Kosola, M. Moisala & P. Ruokoniemi (toim.) *Lapset, nuoret ja älylaitteet. Taiten tasapainoon.* Status-print. 91-103.
- Isokorpi, T. 2004. *Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen.* PS- kustannus.
- Kallinen, K. & Pirskanen, H. 2022. *Lasten ja nuorten tutkimushaastattelu.* Printon Trükikoda.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin.* PS- kustannus.
- Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 5. uudistettu ja täydennetty painos.* PS-kustannus, 73–87.
- Koivula, M., Turja, L. & Laakso, M-L. 2020. Using the Storytelling Method to Hear Children’s Perspectives and Promote Their Social-Emotional Competence. *Journal of Early Intervention*, 42 (2), 163-181.
- Kokkonen, M. 2017. *Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet. Opi tunteiden itsesäätelyn taito.* PS-kustannus.
- Kosola, S., Moisala, M. & Ruokoniemi, P. 2019. Kootut vinkit tasapainoiseen elämään älylaitteiden kanssa. Teoksessa S. Kosola, M. Moisala & P. Ruokoniemi (toim.) *Lapset, nuoret ja älylaitteet. Taiten tasapainoon.* Status-print. 157-166.

- Kronqvist, E-L. 2004. Mitä lapsiryhmässä tapahtuu? Pienten lasten yhteistoiminta, sen rakentuminen ja kehittyminen spontaaneissa leikkitilanteissa. Oulun yliopisto.
- Laakso, M-L. & Turja, L. 2011. Tarinataikurituokiot- menetelmä ylivilkkaiden ja haastavasti käyttäytyvien lasten kokemusten kuulemiseen osana kuntoutuskäytäntöä. Teoksessa E. Aalto, M. Alasuutari, T. Heino, T. Lamponen & N. Rutanen (toim.) Suojeltu lapsuus? Raportti Lapsuudentutkimuksen päiviltä 2011. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 51/2011, 77-79.
- Lahikainen, A. R. 2015. Media lapsiperheen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa A.R. Lahikainen, T. Mälkiä & K. Repo (toim.) Media lapsiperheessä. Vastapaino. 15- 40.
- Lahikainen, A. R. & Paavonen, E. J. 2011. Perhe ja lapsen hyvinvointi. Teoksessa A. Oksanen & M. Salonen (toim.) Toiminnallisia loukkuja. Hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa. Tampereen Yliopistopaino oy.
- Laursen, B. 1993. Age-related changes in the management of preschool conflicts. Paper presented at the Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2021. Lapsi ja media. 7 vinkkiä digiajan kasvattajalle. [mll-lapsi-ja-media_2021_www.pdf](https://www.mll.fi/mediatiedotteet/2021/07/lapsi-ja-media-7-vinkkiä-digiajan-kasvattajalle/)
- Notko, M. 2011. Väkipalva, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and social research 406. Jyväskylän yliopisto.

- Notko, M. & Sevón, E. 2018. Konfliktit lasten perhesuhteissa. Teoksessa P. Eerola & H. Pirskanen (toim.) *Perhe ja tunteet*. Gaudeamus. 67-89.
- Palaiologou, I. 2014. Children Under Five and Digital Technologies: Implications for Early Years Pedagogy. *European Early Childhood Education Research Journal*, 24:1, 5-24.
- Pasquier, D. 2001. Media at Home: Domestic Interactions and Regulation. Teoksessa S. Livingstone & M. Bovil (edited by.) *Children and Their Changing Media Environment. A European Comparative Study*. 161-175.
- Patton, M. Q. 2002. *Qualitative research & evaluation methods*. Sage Publications.
- Pirskanen, H. & Eerola, P. 2018. Johdanto: Tunteet perhe- ja lähisuhteissa. Teoksessa P. Eerola & H. Pirskanen (toim.) *Perhe ja tunteet*. Gaudeamus. 7-31.
- Punch, S. 2005. The generationing of power. A comparison of child-parent and sibling relations. *Sociological Studies of Children and Youth*. 10, 169-188.
- Puroila, A-M., Estola, E. & Syrjälä L. 2012. Does Santa exist? Children's everyday narratives as dynamic meeting places in a day care centre context. *Children's everyday narratives as dynamic meeting places in a day care context*. *Early Childhood Development and care*. 182 (2), 191-206.
- Pyökkänen, A. 2008. Miten oikeus määrittelee perheen? Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Tammer-paino. 71-92.
- Pösö, T. 2008. Kiistanalaiset perhesuhteet ja tutkimisen moraali. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Tammer-paino. 93- 111.

- Rantala, I. 2010. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS- kustannus. 106-127.
- Roos, P. 2015. Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta. Tampereen yliopisto. Tampere University Press.
- Saarikivi, K. & Martikainen, S. 2019. Älylaitteet, tunteet, empatia ja vuorovaikutus. Teoksessa S. Kosola, M. Moisala & P. Ruokoniemi (toim.) Lapset, nuoret ja älylaitteet. Taiten tasapainoon. Status-print. 22-43.
- Saariluoma, P., Kujala, T., Kuuva, S., Kymäläinen, T., Leikas, J., Liikkanen, Lassi. A. & Oulasvirta, A. 2010. Ihminen ja teknologia. Hyvän vuorovaikutuksen suunnittelu. Tammerprint Oy.
- Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys - Opetus 2000. PS- kustannus.
- Sevón, E. 2015. Who's Got the Power?: Young Children's Power and Agency in the Child-Parent Relationship. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*. 6 (4-1), 622-645.
- Sevón, E. & Notko, M. 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Tammer-paino. 13-27.
- Silinskas, G. & Kikas, E. 2022. Patterns of Children's Relationships With Parents and Teachers in Grade 1 : Links to Task Persistence and Performance. *Frontiers in Psychology*, 13, Article 836472.

- Singer, E. & Hännikäinen, M. 2002. The Teacher's Role in Territorial Conflicts of 2- to 3- Year-Old Children. *Journal of Research in Childhood Education*. 17:1, 5-18.
- Skodvin, A. 2004. *Lapselle rajat. Kannusta, rajoita, rakasta! Gummerrus Kirjapaino Oy.*
- Sommer, D., Pramling Samuelsson, I. & Hundeide, K. 2010. *Child Perspectives and Children's Perspectives in Theory and Practice*. Springer.
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2017. Perhe. <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>
- Suoninen, E. 2001. Kun tietokone vangitsee lapsen huomion. Teoksessa A. R. Lahikainen, T. Mälkiä & Repo, K. (toim.) *Media lapsiperheessä*. Vastapaino. 182- 204.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/aitiys-ja-lastenneuvola/neurolatyon-sisallot-ja-menetelmat/voimavaralahtoiset-menetelmat> (Viitattu 17.8.2021).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Tutkimus: Lapsen ruutuaika lisää keskittymisvaikeuksien ja ylivilkkauden riskiä 5-vuotiailla. <https://thl.fi/fi/-/tutkimus-lapsen-ruutuaika-lisaa-keskittymisvaikeuksien-ja-ylivilkkauden-riskia-5-vuotiailla> (Viitattu 14.11.2022).
- Terävä, J. & Böök, M. L. 2018. Tunteita ja tarinoita lapsiperheen arjesta. Teoksessa P. Eerola & H. Pirskanen (toim.) *Perhe ja tunteet*. Gaudeamus. 89-111.

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerrus Kirjapaino Oy.
- Turja, L. 2007. Lasten osallisuus kasvatustyön suunnittelussa ja kehittämisessä. Teoksessa O. Ikonen & P. Virtanen. (toim.) Erilainen oppija- yhteiseen kouluun. Kokemuksia yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kehittämisessä. PS-kustannus. 167-197.
- Turja, L. & Laakso, M-L. 2011. Tarinataikurituokiot- menetelmä ylivilkkaiden ja haastavasti käyttäytyvien lasten kokemusten kuulemiseen osana kuntoutuskäytäntöä. Teoksessa E. Aalto, M. Alasuutari, T. Heino, T. Lamponen & N. Rutanen. Suojeltu lapsuus? Raportti Lapsuudentutkimuksen päiviltä 2011. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 77-80.
- Turkka, H. & Saarholm, J. 2021. Lasten ja nuorten konfliktit. Opas haastavien ristiriitojen ratkaisemiseen. PS- kustannus.
- Unicef. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. (Viitattu 15.12.2020).
https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf
- VALTAKO- tutkimushanke. 2020. Konfliktit ja vallankäyttö lasten ja nuorten lähisuhteissa - tarkastelukohteena kerrotut tunteet ja toimijuus. Jyväskylän yliopisto.
<https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/hankkeet-projects/valtako>
- Wilson, S., Cunningham-Burley, S., Bancroft, A. & Backett-Milburn, K. 2012. The consequences of love. Young people and family practises in difficult circumstances. The Sociological Review. 60:1, 110-128.

World Health Organisation. 2019. To grow up healthy, children need to sit less and play more. New WHO guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age.

LIITTEET

Liite 1. Tarinatuokiolla näytetty kuva liittyen tablettitietokoneen ääressä tapahtuvaan konfliktiin.

